

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
înscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 34
SAMBATA 8 OCTOMBRIE 1938

TELEFON: 3.30.10

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

INELUL LUI ION NECULCE

de EMANOIL BUCUȚA

Mă găseam acum de curând pe Dunăre. Barcagiul, care e Român vechiu din Turtucaia și are, pentru el, nevastă și cei patru copii de-acasă, barca aceasta purtată de apă și un pogon de loc înăuntru pe mal, imi vorbește de necazurile lui. Pogonul nu e numai unul singur, dar e așa de departe că femeia umblă cu casmaua pe umăr până spre amiază, ajunge obosită la el, mai îl scormonește, colo și trebuie să o ia îndărăt, ca să n'o apuce noaptea pe drum. Îl întreb, ca să-i mai abat gândurile, dacă au plecat berzele. Au plecat de mult. Peste câteva zile se duc și rândunicile. Au rămas numai corbii, zgaroii, cum zice el, cari zboară întâiu fiecare cu câte un fir de grâu în cioc până la Ierusalim și apoi se întorc și ierneză aci, în luncă. Așa spun bătrânii.

Mă gândesc, fără să vreau, că la fel vom face peste puțin și noi, trimesii Fundației Culturale Principele Carol la sate. Am venit odată cu vara, când abia se oprise din cântat privighetoarea și intra secara în grâu, și ne călătorim, când se culeg strugurii și se hotărăște ziua ieșirii la strânsul porumbului. Dar câte n'am făcut în aceste trei luni de muncă de fiecare clipă, muncă subțire de căutare de boală, de predică în biserică, de strângere a datinelor, de înființare de cooperative și de lecții de gospodărie, sau muncă mai groasă, de lăere de șosele, de săpare de puțuri, de îndiguire de râuri și de zidire de câmpine culturale!

Barca dusă la vale de șivoiu și de vâsle ne poartă pe dinaintea coastelor cu vii, pe lângă Ostrovul cu focuri, pe la guri de pârâuri. Sus deasupra noastră, la un cot al drumului pe care l-au lucrat studenții împreună cu două, trei sate, se ridică o troiță. Pare, de-aici de pe apă, înaltă cât o biserică. Ea trebuie să aducă aminte de cei câțiva ofițeri și soldați, căzuți pe aceste locuri în 1916 și aruncați de mâini străine în groapa din care a crescut un ploș, tocmai în vale, pe unde apele Dunării se urcă și înecă. De la cruce până la groapă se va face o cale a eroilor, cu pomi pe de margini și cu trepte de coborire, pe care se vor duce ca să se roage și să cânte preotul cu prapure, sătenii și străjerii, când sărbătorile marilor morți vor sosi și Dunărea nu va fi ieșită din matcă. Altminteri ei vor putea să rămână în jurul troiței, departe de orice viitură. Zarea e deschisă de-acolo până spre Oltenița și Turtucaia, cu fluviul la mijloc, împărțesc și liniștit. Se vede orice uliu care se ridică de pe câmp, fumul de la coșul remorcherului oprit în fața portului cu un șir de șlepurii încărcate, fereastra plină de licărire a morii de la Calimoc. Satul nostru e după muchia de deal, care se vede, și se chiamă Cusuul din Vale. L-au făcut Români din Bulgaria, din județul Vidinului, unde satele românești sunt unul de altul, cale de-o zi cu căruța, în lung și în lat. Iată Ierusalimul nostru, satul, unde, așijderea ca în legendele bătrâne, ale pescarilor și luntrașilor, ne ducem fiecare firul de grâu, înainte să ne întorcem la micile griji de acasă.

Oamenii stăpânirii au fost alături de noi și ne-au ajutat tot timpul. Nu s'au uitat că-i costă bani, slujbași luați din rosturile lor, întrerupere de alte lucrări, bătea de cap. Marile pluguri americane de tăiat șosele, caterpillarele, sunt prin păduri și pe coaste, scrâșnind din lanțurile și din cuțitele lor, răsturnând brazdele de pământ și de piatră, parcă s'ar mișca într-o arătură moale, netezind maluri, umplând găuri, săpând șanțuri. La carieră toată dimineața a bubuit dinamita. Acum zeci de căruțe aduc piatră, alte zeci, pietriș și nisip, zeci de oameni le mărunțesc, le așază în grămezi sau le aștern și sulul greu al compresorului trece pe deasupra și întărește. Pe unde ieri caii se opinteau fără spor sau își rupeau picioarele, în noaptea începute toamna și rămase până primăvara, peste povârnișuri repezi și cotituri prea scurte, acum căruța alunecă ușor și omul de pe capră cântă. Este ca în zilele strămoșilor romani, cari, pe unde ajungeau, făceau vestitele lor drumuri, atât de trainice încât multe ni s'au păstrat până astăzi, în ciuda celor două mii de ani trecuți peste ele. Pe aceste locuri unde ne-am așezat de douăzeci și cinci de ani, pentru paza Dunării și a Mării, fără care nu putem trăi, am început să ne putăm ca ei. Zeci de mii de oameni au venit ca să acopere și să lucreze pământurile cu brațe putine. Românii din România veche, dar și Români de sub alte coroane, pe unde trăiau greu, Români din Albania, din Macedonia, din Bulgaria. Sunt împreună, așa amestecați și neaseme-

nea cum i-a adus chemarea brazdei, ca un țiment bolovănos și tare, merit să lege și să fie veșnic această parte de lume de trupul țării.

Echipa de studenți s'a dus între ei ca să le fie de ajutor în toate muncile și ca să-i înlesnească să-și afle un nou suflet în noile ogoare. Iată-i, țărani veseli și plesnind din bice peste caii iuți. Parcă de când e lumea n'au fost decât aici. Locul, care în multe părți a trebuit să fie curățat de crâng și de mărăcini, a dat grâu cu bobul greu, vâle, care înainte făceau numai fânțari, s'au acoperit de grădini și de pepeni. Trufandalele Bucureștilor, la începutul primăverii, trec Dunărea și vin de-aici, iar, în locul lor, intră în sat sute și sute de mii de lei, cari îl umplu de case de cărămidă, de acoperișuri de țigla, de caii aceștia sprinteni, peste cari bicele stăpânilor plesnesc fără să lovească. Șapte, opt kilometri de șosea înoată au să lege satul cu marele drum dintre Siliștea și Turtucaia și să lege, împreună cu alți cinci, șase făcuți în ceilalți doi ani de lucru al echipei studențești, tot malul acesta cu porturile și pietele Durostrolului. Niciodată studenții singuri și niciodată chiar satele ieșite de bunăvoie la lucru n'ar fi fost în stare de o asemenea ispravă, fără sprijinul hotărât și larg al prefectului, care, ca un adevărat staroste de grăniță, și-a mânat încoace, la rugămintea noastră, mașinile scumpe, inginerii, picierii și poruncile. Dar, în schimb, ceea ce a ieșit, e vrednic de laudă și de încredere. Oricât de mari sunt durerile și lipsurile unui sat, — aceasta e învățătura pentru toate, — cu suflet și hotărâre de muncă lucrurile se pot îndrepta. Îndreptarea nu se află undeva departe și nu cere mijloace peste puteri, ci stă în mâna oamenilor și atarnă de buna lor voință. Fiește că trebuie să dea din mâini și să fie toți, la o treabă care privește, nu pe unul sau câțiva, ci obștea. Buzuindu-se pe acest adevăr a pornit Fundația Culturală Principele Carol la sate și a trimis între săteni, cu un plan de lucru și cu sufletul lor cald și îndrăgnet, pe studenții țării. În fiecare din cele peste șaiszeci de sate, unde au lucrat vara aceasta echipe, isprăvile sunt la fel, sau în alte părți chiar mai mari, ca în așezarea de coloniști prin fața căreia ne poartă barca și ne leagă Dunărea.

Dar de câte ori mă întorc dintr'un asemenea sat, unde pot să-i urmăresc pe studenții la treabă, gândul meu se duce la celelalte, care le înconjoară ne-nenumărate de pretutindeni și nu se pot bucura de această grijă. Știu că o lege este în pregătire, în puterea căreia că-

Emanoil Bucuța desen de Sabin Popp

minele culturale și echipele de lucrători culturali să ajungă a un bun al tuturor. Chezașia că lucrul cel nou n'are să fie un lucru de mântuială, ivit ca la o chemare de trâmbiță, ar fi chiar așezământul însărcinat cu aducerea la îndeplinire a legii. Acest așezământ n'ar fi altul decât însăși Fundația Culturală Principele Carol, destul de încercată și de încredere. Ceea ce crede și face ea astăzi cu mijloace proprii pentru puțin, s'ar face atunci cu mijloacele țării și pentru toți. Acum nu este decât o vorbă a mea de clacă, mâine s'ar prea putea să fie o faptă. Însă fața atunci a țării ar fi alta. Vioiciunea intrată astăzi între săteni, dorul de mai bine, legătura dintre sat și oraș, vedenia unei singure Românii de la munte până la Mare și până la apele cele puternice, Dunăre, Nistru și izvoarele Tisei, deapururi a neamului românesc, ar ajunge un izvor de putere pentru toți și o stare obișnuită.

(Urmare în pag. 8-a)

John Constable

Moara Flatford

Insemnări despre feminitate

de CONSTANTIN NOICA

S'a citit, pare-se, surprinzător de mult, aci, în mediul literar românesc, cartea aceea inegală, de cuceritoare inspirație și totuși atât facil romantică pe alocuri, „The fountain” a lui Charles Morgan. Nu ne gândim să revenim asupra ei, și, în orice caz, dacă ar fi vorba de o simplă analiză a unei opere de-a lui Morgan, am socoti, poate, mai vrednic de interes să se întărie asupra lui „Sparkenbroke” decât asupra oricărei alteia dintre lucrările sale. Dar așa cum este, „Fântâna” trezește câteva gânduri ce sunt cu atât mai ispititoare de urmărit cu cât generalizează mai mult unele adevăruri ale cărții.

Se petrece un lucru interesant cu literatura lui Morgan: eroii ei sunt toți oameni excepționali; și totuși, parcă la urmă, eroinele, ființe de serie cum sunt ori par, ele devin captivante. Și pictorul Nigel, tânărul erou din „Portrait in a mirror”, și acest Lewis din „Fântâna” și mai ales, Lordul Sparkenbroke, sunt exemplare ce te-ar putea reține chiar fără o mare dragoste; prin simpla lor ecuație personală. Dar, poate în ciuda voinții autorului, atenția și se deplasează, încetul cu încetul, dela aceste ființe de excepție în spre sufletele acelea feminine fără relief deosebit (ce semnificativă că una din eroine se numește, cu cel mai banal nume cu putință: Mary), pentru a te întreba până la urmă dacă, după ce le-au trezit la viață, eroii nu rămân scăzuți în fața eroinelor. Și în orice caz așa simți că se întâmplă în capul lui Lewis și Julie, din „Fântâna”.

E, în privința raporturilor dintre ei doi, un capitol cât se poate de instructiv: schimbul lor de scrisori. Ce revelatoare e corespondența aceea, în cadrul căreia el desfășoară mijloace atât de pretențioase, la mijloace atât de simple; el vrea să fie atât de adânc iar ea este cu adevărat adâncă! Nu se atinge ea, oare, aci, feminitatea însăși, în ce are ea mai bun, în triumful ei? Simplitatea profundă a femeilor, nicăieri n'ai s'o întâlnești mai bine conturată decât în opoziția dintre spontaneitatea Juliei și laborioasa adâncime a lui Lewis.

Intr'una din scrisorile ei pline de naturalitate, Julie sfârșește cerând iubitelui să-i mai scrie din când în când, să-i scrie ceva adânc, dacă vrea o prelegere de metafizică, de pildă. Și ascultăți acum ce lucru adânc spune ea fără să vrea: Când va fi bătrână, urmează și încheie ea, bătrână de tot, va lua cu sine scrisoarea și o va reciti, amintindu-și de mirosul lumânării din odaia în care îi scrie ea acum, precum și că era timpul să coboare la cafea cu lapte și nu era încă îmbrăcată.

— Ce-ar putea să-i scrie mai adânc nu întodeauna inspiratul ei prieten? Toată problema timpului e pusă aci, dintr'odată, cu o uluitoare simplitate:

urgenta clipei prezente și totuși efemerul prezentului, devalorizarea aceasta permanentă, care e timpul însuși, cât de fericit se rostesc ele în gândul, ușor literaturizant, al Juliei. Inchipuiți-vă că ar fi întreprins Lewis să spună ceva despre problema timpului: ce savantă și torturată disertație ar fi ieșit!

De altfel așa se petrece întreaga corespondență: el teoretizează, ea istorisește fapte. El mărturisește că vede dragostea ca o entitate despărțită de ființele ce se iubesc, ca o adevărată hipostază metafizică, — iar ea consenmează textual, în scrisoarea ei răspuns: „Vremea s'a făcut foarte rece. Poate vom începe în curând să patinăm”. Că teoriile lui sunt interesante? Se poate. Dar faptele ei sunt vii, indiferența frazelor ei e adâncă, simplitatea scrisurii ei infinit mai revelatoare. Ea e în concret. Ea este. Celălalt e un simplu suflu poetic oneori, o „entitate” filosofică altă dată.

Nu vrem să spunem, cu aceasta, că Lewis n'are consistență. Dar ceea ce e

supărător, la el, e că se dovedește atât de închis în sine încât nu mai are înțelegere pentru miracolul dinafară și în primul rând pentru femeia pe care proklamă că o iubește. El privește dincolo de ea, în gol. Îl interesează urmărirea hipostazei lui filozofice, nu pătrunderea sufletului aceluia viu, care stă în fața sa.

Așa se petrece cu toți eroii lui Morgan: n'au atenție la obiect. Dragostea lor inobilează într'un sens femeia; dar într'altul reprezintă, aproape, o ofensă. Mai mult decât un ins de rând, care vrea să aibă și atâta tot o femeie, eroii lui Morgan fac din ea un instrument. Ei urmăresc altceva, și știu dinainte că nu fac, din femeia pe care o iubesc, decât o treaptă către extazul lor răvnit. În „Sparkenbroke”, urmărirea acestui extaz e atât de conștientă, încât eroina e prevenită de ceea ce i se

(Urmare în pag. 2-a)

OEDIP REGE

Oedip rege se citește în liceu ca model de tragedie greacă. Școlarii fac sfârșiri să înțeleagă ceva despre ironia fatalității, despre demnitatea suferinții omeneste sau despre morală milenară înaintea spectacolului tragic. La o întuire concretă a obiectului tragediei nu ajung însă ușor. Pentru că piesa lui Sophocle nu li se dă ca o operă dramatică în sine, care poate fi reprezentată și care poate să placă teatrului, ci ea este o mostră a genului, o sumă de judecăți teoretice despre tragedie, — o abstracțiune. De altminteri nici nu se citește în întregime, ci doar în câteva fragmente, elevii aproape nici nu știu că se află o carte în românește, cu titlul „Oedip Rege”, că ea poate fi procurată din librării și poate fi citită ca o lectură extrașcolară, cu interes literar real. După terminarea claselor secundare se uită și cele câteva fragmente și s'a terminat definitiv cu tragedia greacă.

Nu este firesc să fie astfel, deoarece clasicismul nu e o însumare de abstracțiuni asupra culturii literare, existența lui nu se află doar în tratate de estetică sau istorie literară, ci el e o permanență a sufletului omenesc, în măsura în care aceasta a fost cunoscut odată pentru totdeauna, în alcătuirea sa profundă. A studia tragedia însemnează a te iniția în posibilitățile de suferință ale vieții omeneste, în capacitatea de rezistență a eroilor, și în solidaritatea dintre oameni prin simpatie și milă. Căzul lui Oedip este acela al unui erou care luptă cu o voință lucidă împotriva nenorocirii, cu cât luptă însă, cu atât se apropie mai mult de ea. Trebuia aflat vino-

vatul din pricina căruia se abătuse ciurma peste cetate. Bănuiala că chiar el va fi acela, îl înfurie și-l pornește pe cercetări aprige. Corpul dramatic al piesei îl formează febrilitatea acestor cercetări. Oedip nu crede că e vinovat. Vrea să exilaze pe Creon, să alunge pe Tiresias. Și cercetările continuă într'un ritm ce dă dramatism operii. Cheamă pe păstorul care îl aruncase în munți, de copil, ca să-l sfășie fiarele spre a nu se împlini prorocirea că-și va omori tatăl și se va căsători cu mama sa; păstorul este confruntat cu un trimis de la curtea lui Polib din Corint, unde Oedip fusese dus din munți și crescut; însfârșit aceluși lămuriri le dă și Iocasta, soția și vai, — mama sa. Corul asistă și interpretează succesiunea de fapte, ce țâșnesc toate parcă din voința lui Oedip, în momentul spectacolului dramatic. Nenorocirea de care voia să se îndepărteze eroul, descoperind pe vinovat și înlăturând bănuiala căzută asupra-și, se apropie însă cu creșterea treptată a dialogului și culminează cu sinuciderea Iocastei și cu pedeapsa pe care și-o dă el însuși, scoțându-și ochii. Este un spectacol de durere și adevăr, ce inspiră o nesfârșită milă.

În desfășurarea sa sensibilă, concretă, cu o mare putere de impresionare, ca o forță a fatalității neînduplecate, acest spectacol se poate vedea de pe scena teatrului „Ligi Culturală”. — Tragedia lui Sophocle nu mai este o fantomă a clasicității, ci, pe scena unui teatru românesc, ea poate fi văzută, gustată și admirată. E un început de lumină în problemele grele ale artei mari și la noi.

CRONICA LITERARĂ

CRONICA MĂRUNTĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

MAREȘALUL AVERESCU SCRITOR

Mareșalul Averescu a dat literaturii românești două volume cu memorii, unul privind anii 1914—1916, al doilea cuprinzând războiul nostru, 1916—1918.

Este numai o parte, destul de mică, din tot ce a putut scrie mareșalul despre propriile sale fapte, răspândite într-un răstimp de 60 de ani și legate de evenimentele capitale de la **Independență** până la **Intregire**. Nu trebuie făcută nici o rezervă spre a încorpora opera unui astfel de scriitor, al propriilor sale fapte, direct literaturii noastre clasice. Este clasic ceea ce este esențial și statornic în strădania de libertate și cultură a unui neam, și exprimarea faptelor ce țes armătura istoriei, formează totdeauna temelia literaturilor clasice naționale. Astfel, „Notițele zilnice din Răsboiu”, — adică tot ce a așternut pe hârtie mareșalul, ca să rămăie mărturie, în timpul participării lui la războiul Intregirii, este o carte mai autentică decât oricare alta, mai convingătoare și mai clasică decât orice roman cu aceeași temă.

Cartea conține numai însemnările privitoare la războiul românesc și a nume până la începerea tratativei pentru pacea de la Buftea. Prima notiță poartă data de 21 August 1916, iar ultima, 5 Martie 1918. În această ultimă notiță, autorul semnează că Marghiloman a fost înscănat să formeze guvernul. În ziua de 26 Ianuarie, același an, însuși generalul fusese înscănat să formeze guvernul, având misiunea să încheie armistițiul și să stabilizească noile relații ale României cu inamicul. Primul guvern Averescu a durat aproape trei luni. Din însemnările dela 19 Februarie, se vede că de grele erau acele momente și care sunt motivele pentru care a trebuit să demisioneze guvernul: „Regele a făcut o expunere aproape plângând, conchizând că trebuie să ne supunem împrejurărilor și că, din sacrificiul ce facem, poate va ieși recompensa meritată. Eu am arătat că condițiile sunt foarte grele, dar că o rezistență ar fi totuși mai dezastruoasă... Prințul Carol ia cuvântul și spune că, deși nu este constituțional, din partea Reginei, declară, în numele femeilor române, că este trist să nu se reziste până la ultima extremitate și se speră că se va găsi un bărbat de stat destul de patriot care să împiedice pe Rege de a semna o astfel de pace. Regele l-a mângâiat și i-a spus câteva cuvinte pe care nu le-am înțeles... Am strâns pe miniștri într'un colț și am spus că noi trebuie să pășim guvernul. Toți am fost de acord. Am intrat la Rege și i-am spus că, în urma declarațiilor prințului Carol, noi nu mai putem sta la guvern, găsindu-ne între două politici. Regele a exclamat foarte consternat: Mă părăsiți și dv.? Lăsați toată răspunderea asupra mea? — Sire, noi nu vă părăsim, dar nu voim să fim crezuți de nepatrioți atunci când facem dovadă de cel mai mare patriotism și de o abnegație fără margini (pag. 300).

Acest citat dela sfârșitul cărții, înlesnește pe cititor să înțeleagă conținutul ei, închis ca într'o paranteză, între prima și ultima notiță.

Mareșalul Averescu a avut înalta precădere de a prezenta un material bogat în informații asupra desfășurării militare a războiului și de a fixa întreaga lui realitate politică și istorică, prin referințele despre oamenii vremii, conducători și părtași ai evenimentelor. Pe de altă parte, în clipa când le-a ascrut pe hârtie, autorul și-a dat seama că notițele sunt hărăzite publicării și că în curând țara va căuta să vadă în ele nu numai pătimirea ei dar și conștiința responsabilă a conducătorilor. De aceea, notițele conțin elemente de justificare, explicație, persuasiune. Un fir critic le străbate, judecata aceleia care dacă nu avea toată conducerea, putea fi făcut în schimb, în conștiința poporului, responsabil. Cine era într'adevăr, răspunzător de dezastrul care soseau unul după altul? D. mareșal Averescu nu acuză pe nimeni; ia o atitudine de resemnare, al cărui ecou presară ici și colo, în paginile jurnalului, un humor trist. Iată o pildă de modul cum judecă oamenii și fapte: „...Aproape la toate felicitările ce primesc, mi se spune că ochii tuturor sunt asupra mea, că toată nădejdea este în mine, etc., etc... Și eu? Luat dela o armată cu rol activ, am fost adus la o armată formată din trupe de adunătură și cu rol de corp de observație. Din această așa zisă armată, îndată după numirea mea în fruntea ei, mi s'a luat o divizie, și astăzi alta. Așa dar, când eram la Nord mi s'au luat două divizii și au fost duse la Sud. Acum când sunt la Sud, mi se iau două divizii și se duc la Nord,

Mi s'au lăsat patru divizii din care de-abia se pot forma două divizii și din aceasta chiar numai una de nădejde. În capul acestor trupe, voi putea răspunde oare, așteptărilor și voi putea justifica oare, speranțele ce se pun în mine?... Take Ionescu a venit să mă vadă și mi-a spus că trebuie să stau la postul meu; a înțeles însă că stau în calea celor cari credeau că nu vor fi decât lauri pe toate cărările, fără opriri, și că din cauză că opinia publică in-

mate. La 2 Septembrie, autorul este numit comandant al Grupului armatelor de Sud și notele se referă de acum la activitatea generală din Dobrogea. „Am fost numit comandant al Grupului armatelor de Sud, notează autorul. Nu va fi oare prea târziu? Având în vedere că în Transilvania ofensiva română este oprită și deci armatele întâia și a doua și de Nord stau în defensivă, este cazul de a face o acțiune ofensivă la Sud. Această propunere fiind admisă de M. S. Regele, m'am hotărât să țin pe inamic de front în Dobrogea, chiar cedându-i teren, dacă nu se va putea altfel, și să încerc o trecere a Dunării la Flămânda, pentru a sili armata Mackensen din Dobrogea să se retragă spre Sud. Voi avea mijloacele și trupele necesare? Ordinul de numire la grupul de Sud mi s'a înmănat la 3,45 p. m.". Apoi a doua zi: „Am fost pe front în Dobrogea. Am auzit concertul sinistru al buubuitului tunului de diferite calibre și al pârâitului armelor de infanterie, subliniat de acela al mitralierelor”.

La 20 Septembrie, se încearcă trecerea Dunării pe la Flămânda, însă în mijlocul acestei operații primește ordin de încetare și de trimitere a două divizii de pe frontul de Sud pe frontul de Nord. Peste patru zile, generalul Averescu este numit din nou comandant al Armatei a II-a care se retrage în dezordine dela Brașov spre frontieră. Iar după alte câteva zile, e numit comandant al Grupului compus de Armata II și de Nord.

De-acum în colo, notițele se vor referi la organizarea retragerii, la diferite lupte și ciocniri tactice de pe valea Câmpulungului, Piteștiului și Târgoviștei.

Sunt însemnări scurte, nervoase, pline de ecoul tristeții acelor timpuri: judecata autorului despre oameni și fapte cade greu, de multe ori crudă și poate nedreaptă și numai necazul și pătimirea generală o pot justifica. Reese din note, că dezastrul se datorează în bună parte nepregătirii în care ne-a surprins războiul. Soldatul român da în schimb dovadă de calitate remarcabile: răbdător, curajos, disciplinat și mai ales refractar oricărei alterări prin străini. Din amestecul cu armata rusă bolșevizată, sufletul soldatului român a rămas intact. Cu un admirabil spirit de supunere și credință, soldații s'au strâns în jurul comandanților pentru a arunca pe comuniști peste Nistru. Acest optimism se vede mai clar în ultimile pagini ale cărții, unde, în timpul refacerii pe Siret, din mijlocul suferințelor și mizeriilor fără capăt, surădeau zările victoriei. Izbânda dela Mărăști da mareșalului Averescu prilejul să arate că o mai bună organizație strategică și o mai bună pregătire militară a soldatului român, ne-ar fi ferit de în viază și alta ar fi fost contribuția noastră la victoria finală.

Insemnări despre feminitate

(Urmare din pag. 1-a)

ecre și nu mai are, poate, dreptul să nădăjduiască o atenție specială în ce o privește; dacă e un instrument, ea știe ce cauză slujește și consimte. Dar, în „Fântâna”, eroina nu consimte la altceva, căci se crede iubită pentru ea însăși. De aceea dragostea lui Lewis pentru ea devine îngrijorătoare, în clipa când ea îl simte că și închipue despre persoana ei altceva decât este. „Eu nu sunt o zeiță, Lewis — scrie ea. Nu sunt aproape deloc ceea ce-ți închipui tu despre mine”.

Feminitatea, de sigur, e ceva **dincolo** de care s'a privit adesea. Chiar Morgan vorbește despre femei în „Fântâna”, cu o comparație care nu e poate tocmai nouă în ce le privește, ca despre niște coarde pe care le faci să cânte, dar care nu au muzica în ele. Și e potrivit de amintit actul acela al lui Eupalinos, arhitectul închipuit de Valéry că pusese într'un templu proporțiile unei fecioare. Cât de mult văzuse arhitectul dincolo de ea!

Nu mai că Eupalinos nu era îndrăgostit de ființa alea carei proporții le reclădea, ci doar de frumusețea artistică; în timp ce Lewis crede că adevărat că iubeste pe Julie. De aceea și e îngrijorată aceasta, atât de îngrijorată încât în scrisorile ei revine cel mai des un anumit sentiment de frică. Dragostea lui nelămurită, îndreptată spre altceva, o neliniștește.

O neliniștește, dar nu o paralizază.

mate. La 2 Septembrie, autorul este numit comandant al Grupului armatelor de Sud și notele se referă de acum la activitatea generală din Dobrogea. „Am fost numit comandant al Grupului armatelor de Sud, notează autorul. Nu va fi oare prea târziu? Având în vedere că în Transilvania ofensiva română este oprită și deci armatele întâia și a doua și de Nord stau în defensivă, este cazul de a face o acțiune ofensivă la Sud. Această propunere fiind admisă de M. S. Regele, m'am hotărât să țin pe inamic de front în Dobrogea, chiar cedându-i teren, dacă nu se va putea altfel, și să încerc o trecere a Dunării la Flămânda, pentru a sili armata Mackensen din Dobrogea să se retragă spre Sud. Voi avea mijloacele și trupele necesare? Ordinul de numire la grupul de Sud mi s'a înmănat la 3,45 p. m.". Apoi a doua zi: „Am fost pe front în Dobrogea. Am auzit concertul sinistru al buubuitului tunului de diferite calibre și al pârâitului armelor de infanterie, subliniat de acela al mitralierelor”.

La 20 Septembrie, se încearcă trecerea Dunării pe la Flămânda, însă în mijlocul acestei operații primește ordin de încetare și de trimitere a două divizii de pe frontul de Sud pe frontul de Nord. Peste patru zile, generalul Averescu este numit din nou comandant al Armatei a II-a care se retrage în dezordine dela Brașov spre frontieră. Iar după alte câteva zile, e numit comandant al Grupului compus de Armata II și de Nord.

De-acum în colo, notițele se vor referi la organizarea retragerii, la diferite lupte și ciocniri tactice de pe valea Câmpulungului, Piteștiului și Târgoviștei.

Sunt însemnări scurte, nervoase, pline de ecoul tristeții acelor timpuri: judecata autorului despre oameni și fapte cade greu, de multe ori crudă și poate nedreaptă și numai necazul și pătimirea generală o pot justifica. Reese din note, că dezastrul se datorează în bună parte nepregătirii în care ne-a surprins războiul. Soldatul român da în schimb dovadă de calitate remarcabile: răbdător, curajos, disciplinat și mai ales refractar oricărei alterări prin străini. Din amestecul cu armata rusă bolșevizată, sufletul soldatului român a rămas intact. Cu un admirabil spirit de supunere și credință, soldații s'au strâns în jurul comandanților pentru a arunca pe comuniști peste Nistru. Acest optimism se vede mai clar în ultimile pagini ale cărții, unde, în timpul refacerii pe Siret, din mijlocul suferințelor și mizeriilor fără capăt, surădeau zările victoriei. Izbânda dela Mărăști da mareșalului Averescu prilejul să arate că o mai bună organizație strategică și o mai bună pregătire militară a soldatului român, ne-ar fi ferit de în viază și alta ar fi fost contribuția noastră la victoria finală.

De-acum în colo, notițele se vor referi la organizarea retragerii, la diferite lupte și ciocniri tactice de pe valea Câmpulungului, Piteștiului și Târgoviștei.

NEAGU RĂDULESCU.

Incepând cu n-rul viitor, revista noastră va publica o serie de reportaje ale d-lui Neagu Rădulescu, despre viața de toate zilele a scriitorului român.

Vor intra sub șarja ingeniosului humorist, scriitorii pe stradă, în redacții, la S. S. R., cu bani sau fără bani, dar mai ales scriitorii de cafeenea (Café de la Paix, Corso, Royal), unde vor fi surprinși mâncând, bărfind..., meditănd.

Bineînțeles, reportajele d-lui Neagu Rădulescu vor înfățișa numai un aspect, oarecum neutru, al vieții scriitorului român, și nu vor urmări acum decât să amuze, iar mai târziu, dacă vor documenta, va fi fără voia autorului.

Neagu Rădulescu

MANUSCRISE IN CAUTARE DE EDITORI

În literatură, toamna pune, între altele, și problema tipăriturilor în volum. Recolta scrisului din primăvară și de peste vară, jinduște să fie adunată în cadrul sărbătorilor de carte. Avem astăzi câteva nume de scriitori tineri, asupra valorii cărora nu mai dăinue nici o îndoială. Scrierile lor merită și trebuie să fie strâns în volum, spre a da măsura reală a activității literare și spre a fixa calitatea ei. Articolele risipite în reviste pot înșela; singură cartea consacrată și conturează o carieră de scriitor.

Dintre manuscrisele valoroase în căutare de editori, cităm întâiu pe al d-lui

Ovidiu Papadima, „O

viziune românească a lumii”. Autorul este un harnic cercetător al folclorului românesc, atât de bogat și nefolosit suficient în efortul nostru de cultură originală. Dar d. Papadima mai e și un spirit critic exigent, un stilist judicios, încât lucrarea „O viziune românească a lumii” prezintă toate garanțiile unui studiu temeinic.

D. Simion Stolnicu poate tipări în această toamnă două cărți: una de versuri și alta cu nuvele fantastice. Cititorii își aduc aminte poezia „Moartea lui Făt-Frumos” și povestirea „Ruleta”, apărute în paginile revistei noastre. Ce editor va angaja manuscrisele d-lui Simion Stolnicu?

Aceeaș întrebare o punem și pentru d. Virgil Carianopol, pentru poemele sale recente, strâns într'un nou caet, cu titlul „Toamne” și dintre cari multe s'au publicat, deasemeni, în „Universul Literar”.

Dealtminteri acești scriitori tineri, mai au opere tipărite de cele mai bune edituri din Capitală și sperăm că manuscrisele lor nu vor aștepta mult în sertare.

MĂGARUL DE AUR.

Acesta este titlul romanului latinesc, scris acum aproape două mii de ani, de Lucius Apuleius, și despre care am auzit că și va apărea tradus în românește de d-nii Liviu Rebreanu și Constantin Fântăneru. Opera lui Apuleius are superioare calități artistice, dar ea se va impune în deosebi prin materialul documentar inedit, asupra antichității greco-romane. Cartea se tipărește în „Colecția de traduceri” a „Institutului de studii latine”, de sub conducerea d-lui prof. N. I. Herescu.

DAN BOTTA

Teatrul Național din Cluj, al cărui director este d. Victor Papilian, a pus în repertoriul său din stagiunea ce se deschide, piesa „Comedia Fantasmelor”, de Dan Botta. Tipărită recent la editura „Miron Neagu”, opera d-lui Botta, cu subiect din **Renășterea** (Papa, Casare, Lucrezia Borgia și Savonarola), a fost una din cărțile cele mai discutate ale anului și critica a înregistrat-o ca pe o producție a scrisului contemporan, ce va fi transmisă posterității. Reprezentarea piesei pe scenă, va constitui un spectacol de artă superioară și felicităm pe directorul teatrului ce a ales-o.

Dan Botta

N. DAVIDESCU

Din epoea ciclică a d-lui N. Davidescu, închinată epocilor de cultură trecute în istorie, au apărut până acum trei volume: „Elada”, „Roma” și „Evl Mediu”. În momentul de față, autorul are întocmit ciclul „**Renășterea**”, din care publică în n-rul pe Octombrie al „Revistei Fundațiilor Regale”, cinci poeme. Cităm frumosul sfârșit din „Cronicarul”:

Eu însă, Giovanni Villani,
Cobor pe treptele destinului
De pe terasa unde anii
Aveau căldura 'n ei a vinului.
Mi-a dăruit însă norocul,
Avântul meu și'mprejurările,
Să curățim cu toții, ca focul,
De gibellini, la noi, cărările.

Acum mi-e inima bătrână,
In mulțumirea ei extatică:
O vatră coaptă sub țărână,
De-un soare cald de Adriatică.

PROF. AL. MARCU

Activitatea pe care o desfășoară d. prof. Al. Marcu la catedra de limba și literatura italiană, din Capitală, al cărui titular este, face cinstie muncii intelectuale românești, temeinic organizate. Revista „**Studii Italiene**” este arhiva

Prof. Al. Marcu

anuală a acestui șantier seminarial, unde d. prof. Marcu conduce o vrednică echipă de tineri bine pregătiți și îndrumați. D. Alexandru Marcu este însă unul din scriitorii maturi ai literaturii noastre, și traducerea **Divinei Comedii**, întocmită de d-sa, rămâne un câștig de acum încolo, al limbii românești. În toamna aceasta, autorul va tipări în editura „Cartea Românească”, cartea „**Figuri feminine din Renășterea**”, care va fi o dovadă de erudiție, dar și de nobilă interpretare a unui trecut măreț.

VLADIMIR STREINU.

Ne propunem să expunem în curând aici, ideile felurite despre Ion Creangă, din studiul amplu al d-lui Vladimir Streinu, ce se tipărește în continuare, în „Revista Fundațiilor”. Pentru moment, ne mulțumim să transcriem paragraful în care se precizează misiunea „Junimii”, în formarea marelui povestitor.

„Când își declară scrierile drept „tărăni”, el (Creangă) e și sincer mirat că poate un om din **Humulești** să vorbească ceasuri întregi acestor boeri învățați și ei să tacă; dar scria înainte, vorbea și scria, pentru plăcerea lor, care i se părea totuși curioasă. Munca de a scrie pe care Creangă o scâlda în sudori până să rotunjească o frază fără prisosuri și o poveste fără prolixități, era fără îndoială o constrângere a gustului propriu, fiind însă în același timp grijă și aproape teamă de părerea învățaților cărora urma să le citească. Încât nivelul artistic atins este, într'o măsură, un produs istoric al împrejurărilor în care geniul său a fost pus să lucreze”.

SUBIECT ÎN PICTURĂ

Cronica plastică

POEM DE SEARA

de PAUL MIRACOVICI

Eterna alternanță între desuet și noutate, între tradiție și revoluție, această veșnică pendulare între trecut și viitor, a luat la unii dintre artiștii de azi și chiar o parte a publicului, forma unei intense nevoi de a se reîntoarce la subiect, la temă, în pictură. Problema e interesantă și merită să fie cercetată, iar experiența — pe cât poate fi de periculoasă — merită să fie încercată. Desigur, acest curent va avea pom-pierii săi, partizanii săi „a outrance” și cari, fanatizați, nu vor face decât subiect precum azi se abuzează la exces de „pictură pentru pictură”. Acum 20 de ani, o asemenea reîntoarcere era crezută cu desăvârșire imposibilă. Influența lui Cézanne era încă prea vie, dificultățile pe care le presupunea o tehnică în care analiza ținea un loc atât de mare, au redus din ce în ce pre-textul unui tablou, până la un măr și o carte sau o floare într-un pahar. (E aproape paradoxal faptul că și cubismul se reclamă din pictura lui. Cézanne, deși de esența lui cerebrală nu-i cu nimic vinovat).

Pustietatea tablourilor contemporane din cari am gonit aproape cu desăvârșire omul, părăsirea compoziției, de care încă Renoir se plângea, justifică

pe deplin, dacă nu excesele viitoare, cu siguranță, această nevoie de subiect a artiștilor de azi.

Niciodată nu s'a făcut vreo revoluție în numele unei jumătăți de ideal și nici cumpătarea nu a fost vreodată fermentul vreunei reforme; de aceea nu-i greu de prevăzut ce supra licitație de academicism va cuprinde pe cei nechemati. Mă întreb chiar dacă nu vom revedea compozițiile care cuprindeau o dramă întregă a Saloanelor de acum o sută de ani și cari acum ne fac deliciu.

Fără îndoială, două mere și un cuțit sunt pretexte admirabile pentru câteva tonuri frumoase, dar repetate la infinit, își inspiră un supărător sentiment de exercițiu, de invincibilă monotonie. Apoi, duce infalibil la o sărăcire a meșteșugului. Nu aș vrea să fiu greșit înțeles; niciodată nu am fost mișcat de un tablou atunci când a fost pictat fără drag și cu intenția de a-mi trezi mila, revolta sau sentimente cari nu au aface cu emoția artistică.

Croniclele de până acum sunt mărturie — uneori vehemente — ale acestei profunde și instructive antipatii pentru acei cari, din lipsă de talent sau greșită înțelegere a vocației, fac literatură în pictură. Trebuie să recunoaștem însă,

cu toată sinceritatea, penibila lipsă a armăturii ce a fost pentru pictură mitologia, religia și sublimul misticism al primitivilor italieni. Aceasta, deși o știm, nu putem remedia nimic pentru că profunzimea credinței care anima orice operă și orice gând al celor vechi, nu o mai avem în epoca de freudism de azi.

În dorința contemporanilor de a se reîntoarce spre subiect, e senzația mutilatului care simte dureri în piciorul pe care nu-l mai are. Goliciunea, sărăcia noastră se reflectă dureros pe panourile expozițiilor.

Ce vastă era lumea grecilor vechi! Ce populată! A noastră e infinit mai mare, dar e goală, gândul nostru, blazat cotrobăește în toate colțurile planetei, pe care o cunoaștem atât de bine, dar din care am gonit toate svonurile, toate misterele, ca un copil care și-a stricat jucăria. Nu mai avem acea sfântă ignoranță, și azi, dacă vrem să pictăm un Bachus sau o Bună-Vestire, în tabloul nostru va străbate fără voie rictusul sceptic al celui care știe și nu se lasă încălțat... După celelalte mituri, azi se încearcă în mistica suprarealistă să se găsească un răspuns întrebărilor din noi. Dacă în literatură aportul său e interesant și dacă în poezie, un Paul Eluard a cristalizat forme noi și interesante, picturii nu i-a fost de nici un folos. Astfel, Salvador Doli a mobilat un dormitor care prin felul cum erau dispuse pernele, draperiile, făcea de departe efectul unui portret al Maiei West, operă de un intristător pompiersm.

Cred că e nevoie, în primul rând, de o întoarcere la om, la studiul acestui nesfârșit izvor de „subiecte”, să-l învățăm și să căutăm expresia unui reflex măcar din diversitatea lui, fiindcă experiența umană, fie că tinde spre cer sau nu se îndepărtează de pământ, rămâne mereu esența a tot ce e interesant și profund. Atunci vor fi mai puține tablouri amabile în expoziții, dar publicul se va plictisi mai puțin, iar noi vom putea nădăjdui o epocă de aur a picturii.

Prea sus eram atunci

Prea sus eram atunci și ce singurătate
Dospea în cerul neliniștilor noastre.
Creștea mereu tristețea brațelor uitate
Prea sus eram atunci, în nopțile albastre.

Când steaua, azi pierdută îmi sângereă pe frunte
M'adun sub zarea asta, așa de aproape,
Și simt cum lin mă duc potecile spre munte
Să-mi ningă tot mai mult tăcerile pe pleoape.

Dragi prieteni aurorii noi versuri azi mai scriu
Spre culmile nespuse gânduri no poartă,
De dorul de viață să nu ne îmbolnăvim
Și rătăcim, în timp ce'n toamnă-o frunză moartă.

Prea sus eram atunci și nimeni împrejur
Doar cerul clar adesea ne mai privea de sus.
Eram prea singur poate și 'ndrăgostiți de-azur
Și prea frumoasă lumea și timpul par'că dus.

OID CALEDONIU

Georges Rodenbach, Magul apelor

de I. GR. PERIETEANU

(Urmare și sfârșit)

Oui! c'est vrai que notre âme au monde se fiance!
Mais qu'est ce de mirer la simple vie humaine
Quand, dans ses profondeurs, s'ouvre un divin domaine:
Tout le royaume glauque de l'Inconscience.

(L'Âme sous-marine, I, str. 1, 2 și 3).

Iată că, în timp ce știința își formulează teoriile ei atât de controversate despre viața inconștientului, poetul explorase și el străfundurile inviate ale conștiinței omenești!

Ah! ce que l'âme sait d'elle-même est si peu
Devant l'immensité de sa vie inconnue
Sans même le soupçon d'être un abîme bleu
Au fond duquel sa Destinée est seule et nue.

(Idem, I, strofa ultimă).

Patru versuri ce cuprind mai toate concluziile psihanalitice referitoare la prestabilirea personalității noastre psihice în adâncul nepătruns al subconștientului, unde suntem încă legați de instinctele primare ale vieții.

Într-una din reluările lui, poemul încearcă vechea comparație a sufletului omenească cu marea. Și câtă tinerețe izbutește să scoată la iveală din îmbătrânita imagine:

Ah! plonger dans la mer! savoir tout de l'abîme:
Les monstres, les coraux, tant de trésors sombrés,
Et les zones du fond vertes comme de prés,
— Ce qu'on voyait a la surface est si minime!

Et plonger dans notre âme — elle est un gouffre aussi —
Pour voir les rêves nus, le combat des pensées,
Et les projets, qui sont des perles nuancées,
Tout le Moi sous-marin dans le cerveau transi.

Pour le plongeur de l'âme y a-t-il une cloche?
Ah! oui! descendre au fond de son propre destin,
Savoir ce qui se passe en cette mer sans fin
Et démêler tout ce varech qui s'effiloche.

Mais cette vie en profondeur, nous l'ignorons:
Ne connaissant de notre âme que la surface,
Ce qui sait de la mer vaste l'enfant qui passe
Et ne voit qu'a fleur d'eau les vaisseaux prompts.

(Idem, IV, str. 3, 4, 5 și 6).

Mai e nevoie să adaug că frumusețea strofelor scuză cu prisosință stăruitoarea lor citare? Cum ași putea oare satisface, cu mijloacele proprii, atâtea cerințe de melodiозă cântare, ce co-plesesc ca un tezar de sensibilitate și gândire? Incertitudinile psihologiei sau limita firească a cunoștințelor noastre, Rodenbach le învesmântă într-un complex de imagini și idei, îmbinând în sfera poeziei comori de înaltă gândire și aleasă expresie.

Se pare însă că poetica lui nu cunoaște marginile frumuseții. Ascultați murmurul suav al acestei splendide incantații:

Je rêve de plonger jusqu'au fond de mon âme
Ou des rêves sombrés ont perdu leur trésor;
Je soupçonne qu'il y a là des bagues d'or
Et des lingots à jurer fondre dans la flamme
Pour y couler mon effigie ainsi qu'un roi.

(Idem, V).

Astfel exprimă poetul supremația spirituală a visului asupra vieții înconjurătoare. Imaginile devin impetuoase și au parcă sunetul prețiosului metal, rostogolit pe marmura impecabil șlefuită a versului.

Setea de ideal, e, în sfârșit, astâmpărată de... siguranța de-ceptiei:

Mais à quoi bon descendre en l'âme sous-marine?
Surtout ne soyons pas le plongeur qui s'obstine;
Laissons plutôt cette richesse sans emploi,

Car les profondes eaux de l'âme sont perfides!
Peut-être qu'au fond du cristal reculé
Je trouverais la coupe du roi de Thulé...

Mais quel emoi si je revenais les mains vides!

(Idem).

L'Âme sous-marine numără șase părți, în cvatrene, terține sau șirag de alexandrine și un epilog, din care voi cita prima strofă, începutul celei de a doua și ultima:

Ici toute une vie invisible est enclose
Qui n'a laissé hors d'elle et d'un muet tourment
Que ce qui laisse voir une eau d'aspect dormant
Ou la lune mélancoliquement se pose.

L'eau songe;

Et cette eau qu'est mon âme, en vain pacifiée,
Frémît d'une douleur qu'on dirait un secret,
Voix suprême d'une race qui disparaît,
Et plainte, au fond de l'eau, d'une cloche noyée!

(Idem, Epilogul).

Viziunea poetului a fost, din nenorocire, profetică. Poezia lui, superb înflorită din trecutul câtorva generații de învățați și oameni de literă, și-a strâns magnifică ei corolă în noaptea de Crăciun a anului 1898, lăsând în urmă-i doar mireasma cu smerenie păstrată de cristalul slovei tipărite.

Tânguitorul dangăt de clopot scufundat în apele sufleteste saturate de nemărginitele dureri ale vieții înfloare întreaga poetică a scriitorului belgian, care, alături de Verhaeren, a cântat frământările și tristețile țării sale, în neperitoarea limbă franceză, arătând că sufletele confluează, peste aparenta granițelor, într-o firească și universală identitate a spiritelor.

Pe lângă acest cânt, total închinat apei în genere, opera lui Rodenbach ne relevă și un imaginar aspect marin.

Sonetul Renoncement din La Jeunesse blanche, pe care numai Albatrosul lui Baudelaire îl egalează, descrie un magnific vas pribeag pe-o mare instelată, departe de țărături și orașe, izolat de larma vieții:

Mon navire inutile et superbe sommeille,
Sans que jamais pour un trafic il appareille
Vers quelque port lointain entrevu dans le soir.

Et seul, sans matelot, ayant cargué ses voiles,
Il derive au milieu d'un mirage d'étoiles
Dans une mer propice à son grand nonchaloir!

(Renoncement)

Corabia aceasta e simbolul eternei poezii, pe care o contracreează și o desamăgește, adesea, contiguitatea crudelor realități ale vieții. Poetul, asemuind lumea cu o mare agitată, sfârșește prin a se considera inutil și desarmat în mijlocul invierunatur-lui asal pe care-l dau valurile și imbarcațiile acestei mări (oamenii) în preajma țărăturilor și porturilor — țeluri și scopuri lucrative ce se cer cucerite cu orice chip. Ideia de renunțare i se impune, poruncitoare. El se ghemuiește în sine, în sufleteasca-i navă. Retras, departe, în pacea largului prielnic, strânge înaripatele pânze ale elanului și plutește singuratec în voia visării, spre mealegul de nicăieri: al idealului.

În epoca maturității sale, Rodenbach reuși să transpuie în versuri experiența interioară a Evangheliului, scriind Cartea lui Iisus, poem de largă respirație epică, în care pietatea poetului se exprimă în desăvârșită concepție creștină.

Iisus, reintrupându-l spiritul Domnului, coboară pe pământ să propovăduiască iarăși adevărul.

Într-o seară, ajuns la periferia tristă a unui oarecare oraș maritim, pe măsură ce înainta, fu cuprins de un presimțământ și se întrebă în sine:

....., Qu'étais-je.

Qui lui faisait avoir dans l'âme une tristesse
Comme s'il y sentait entrer toute la mer!...

(Le Livre de Jesus, I, 4).

Imi strâng amintirile'n suflet și plec către sat.
Urc iarăș cărarea copilăriei pe unde-am umblat;
Făc dese popasuri prin creste de codru senine
Și dorm prin aceleași tufișuri, de fragi și afine.
Cobor seara la stână, cum coboram în toți anii;
Ascult iarăși doina pe care o plâng din fluier ciobanii.
Mă uit la fața lor bătută de vânturi și ploaie
Nu-mi vine-a crede, c'ar avea gânduri și griji ce-i îndoiaie.
Le pică din ochi boabe de lacrimi, ca boabele de rouă;
Sunt triști de parcă tot ninge și plouă.
Mănâncă lapte și mămăligă'n ceauze de tuci,
Cu dreapta dau mulțumită făcând cucernice cruci;
Se uită la mine aproape ca la strein...
Mă ispitesc de departe să vadă: mă'nchin?
Ei nu-și mai aduc aminte că, pe coastă când păzeam oi și herbeci,

Tot un cioban de-al lor, ma'nvățat pe-de-rost psalmul cincizeci.

Intreb de mai știu când dam plecătorile'n strungă,
Când așteptam pe sub lună să treacă „Frumoasele” — dungă.
Când povesteau de „Solomonarii” cu haine de gheață verzi,
Cari purtau grindina din „Iezer” pe cele păduri și câmpii.
De ciobanul bătut de vremuri și ani, ce-și uscă obielele'n lună,

De Strigoii cari se scaldă în noapte pân n'apucă gănușă s'apună;

De „Urieșii” cari duceau stânci într-o palmă pe dealul din Cetățuie

Sau poate de Muma-Pădurii cu obrazii zbârciți și plină de pistrui.

Intr'altale mă'ntreabă de nu știu vreo noutate din sat
Dacă s'a măritat vre-o fată ori sa'nșurat vreun băiat?
Când le spun că „Domnișorul Tavi” din Ulița Popii-a murit
Se uită la mine năuci, cu mintea'n răspăr și gândul crucit.

ION HAMBAȘIANU

AMINTIRE

Un zâmbet luminos ca poama doar
Vrea 'ntreg să fie, secolii să-l culeagă,
Să-și amintească toți văzându-l, iar,
Copilăria lor, întreagă.

Misterul lumii nesfârșit să 'nvețe
Pe toți dulceața lui de foc suav,
Niciunul să nu stăruie'n tristețe
Zadarnic pentru jocu-I grav.

O clipă sfinte Lui singurătăți
Oglinda spartă-i: Mii de pași răsfați
In fiecare ciob cu vreme, cetății
Și depărtări, umila-i Viață.

Tăcerea'n templu ciugulit de vrăbii
Părând, cât glasul limpede vorbi, —
Uimit, zâmbiră-a vrajă bărbi și săbii.
Copilul, singur, nu zâmbi.

CONSTANTIN SALCIA

Nimic mai ingenios decât echilibrarea tumultului nostru

țca elementară a mării nesfârșite...
Reconstituind un crâmpel din viața Mântuitorului, poemul ne rezervă însă surpriza de căpetenie, într-o adevărată parabolă marină:

Isus grăit-a: „Luna, cu chipu-i de străbună,
Deasupra frământării de veacuri din genună,
Stă tristă, că-i bătrână și singură în gol.

Dar cei ce-mi vor pricepe cuvintele 'nflorite
S'or odihni, porni-vor, cu suflete smerite,
Pe calea bună-a pilei, în luminos ocol.

Pustiu de apă-i marea, — pustiu fără hotare! —
De apă 'n veci muncită, ce-ades smintită pare.
Câmpie 'ntinsă este, cu haite mari de lei

Ce, spumegând, vor, par'că, să sfășie țaria!
Dar luna, când le vede zbucnind zădărnicia
Pe coamele zhurlite revarsă harul ei.

Semeață este marea, sâlbatică și crede
Că-i volnică, stăpână pe ea, pe ce se vede,
Pe sbuciumu-i lăuntric, pe tunet și pe vânt.

Dar, când pe ape luna biruitor vogaară,
Din mersul lor le 'ntoarce, cu vraja-i le 'mpresoară
Și iarăși le desface, spre țărâm să-și ia avânt.

Zic, mugitoarea mare e pururea 'n robie.
Când desfășoară 'n larguri năvalnica-i urgie,
Purced din glasu-i falnic doar zvonuri care mint.

Da, marea, socoliță ne 'nfrântă 'n veci putere,
Se mișcă sub a lunei poruncitoare vrere,
Ce valurile-i prinde în mreaja-i de argint.

Așlați, al meu Părinte, blând, pacinic cum e luna,
Mereu privește 'n inimă, ce cercetează ntr'una...
Apoi urmă: „E totul în voia Domnului.

Se 'nvolburează marea, și luna-i e stăpână.
La fel Cerescul Tată noroadele își mână
Spre țeluri lor ascunde, dar cunoscută Lui.

Se crede liber omul, val viu cu mîntea trează
Orbită de trufie; dar Dumnezeu veghează,
Călăuzește 'n taină lumescul furnicar.

Tot astfel luna, — bulgăr rătăcitor prin fire —
Cât e de 'ndepărtată de-a mării clocotire,
I-ascultă tânguirea și-i pune stăvilă!”

(Le Livre de Jesus, VIII).

Paragraful descrie simbolic legământul dintre lună și mare, — fluxul și refluxul — comparându-l cu nepătrunsa putere Dumnezească care cămucește lumea. Marea, — pustiu de apă, — astfel cum din începuturi apărea; marea suferindă, inebunită; vasta câmpie cu haite de lei — valurile — ce sar, spumegând, de-ai crede că vor să muște țaria; marea trufașe, liberă în pacea-i fără capăt sau viforosu-i zbucium, stăpâna tunetului și a vânturilor, această atotputernică forță, e imblânzită de un astru mort!

Ce lecție de modestie pentru orgolioasa turmă umană!
Transmiterea fluxului și refluxului în versuri — desăvârșirea îmi îngăduie acest termen — constituie o puritate rară a expresiei poetice, fără să mai insist asupra caracterizărilor lunare sau marine, cum ar fi viziunea alegorică a mării, câmpia cu haite de lei, pe cari le vezi par'că repezindu-se spre cer să-l mușce.

Nu puteam aduce un mai sincer și complect omagiu memoriei poetului, decât traducându-i fragmentul acesta, pe care îl socot dintre toate poeziile închinatăe mării, supremul efort estetic deplin realizat. Poate, mă voi incumeta odată să înfățișez în românește toate incomparabilele frumuseți cari, în cartea lui Iisus, au străpuns ca niște rachete de lumină cerul versului francez modern.

MARTURISIRE

(NUVELA)

de VICTOR POPESCU

Nu departe de apa pârăului N... la poalele ultimelor contraforturi ale munților, se află într-o superbă poziție, castelul unui bătrân aristocrat, figură din alte vremuri, la care câteodată, când timpul îmi permite, merg cu o rară bucurie. Cele câteva clipe atât de scurte, pe care le petrec în vecinătatea acestui om simpatic, șau împreună cu alte persoane, în trecere, ca și mine, pentru puțină vreme pe acolo, sunt o reală delectare.

Aci, într-o toamnă, atras parcă de suțelul metalic al frunzelor găbenite, venisem să caut un scurt răgaz de odihnă.

Se mai afla cu mine în același timp, un prieten foarte intim al binevoitorului nostru castelan; era un distins pianist, care, retras de lume, distant, puțin comunicativ, nu obicnuia decât foarte arareori să dea audiții publice. Subtilele lui interpretări erau rezervate numai cercului restrâns de prieteni în care avea ocazia să trăiască și mai cu seamă erau rezervate lui. Spun aceasta fiindcă, de când îl știu, lucraza la numeroase transpoziții proprii și la compoziții, pe care le execută numai pentru el, neprimind pe nimeni în camera lui de muzică, în timp ce cântă.

Când însă ieșea din rezervă, nu pregea să arate tuturor nesfârșite farmece scoase cu prisosință din pian.

Mă plimbam cu el pe malul lacului din fața castelului. Pe marginea apei, sălcii pletoase, triste se amestecau cu falnici brazi, verzi, întunecați. În fund peste acoperișul clădirii masive, crestele împădurite ale munților înalți, trimiteau, odată cu lumina roșcată a apusului, adierele unui răcoros vânt de plaiuri. Înfiorată, suprafața lacului alerga să se ascundă în colțul apărât de un cot al malului, în care ne aflam noi. Parfumul peluzelor de flori ne venia și noua odată cu crestele înălțate, învăluindu-ne într-o atmosferă de romantism.

Devenisem bun prieten cu acest fin artist, în cele câteva zile de petrecere împreună.

Privind lacul, așezați pe o bancă de piatră, eram cufundați de câteva clipe, în tăcere. Nu o tăcere supărătoare, ci o tăcere plină de gânduri, o tăcere cum se întâmplă câteodată după discuțiile ardănci. Spiritul încercat cu frământări de tot felul simte nevoia unei evadări, în altă lume, mai pură. De acolo, se poate reîntoarce însemnat pentru a rupe liniștea. Dar nu astfel s'a întâmplat.

Privind, întâmplător, pe vecinul meu, am observat câteva lacrimi fugare în colțul ochilor. Pe fața lui se putea citi o stăpânire, dar intensă durere. Nu știu ce m'a făcut atunci să-i iau mâna, strângându-i-o prietenește. Poate sentimentul unei nenorociri care se v-roia mângâiată, m'a împins? Nu-mi explic nici astăzi.

Dar el, după cum îmi închipuim, în pragul unei dureroase amintiri, nu s'a retras în sine, ca alte ori, când nu voia să-și descarce sufletul, ci a început să-mi vorbească.

— E prima dată când mărturisesc cuiva despre mine, însă ce am de spus nu știu din ce cauză, nu mai pot ascunde. Suferința se ține atât de greu tănuță.

Fața îi era încordată. Mi-a strâns mâna și a continuat:

— Tot toamna era și atunci. Lume multă, veselie, voc bună. Toți erau fericiți. Eram și eu mai tânăr. Mai idealist, mai încrezător în vișuri. Zilele treceau, nopțile treceau. Am stat mult atunci aici. Câte petreceri au fost! Încă acum îmi sună în urechi armonia muzicilor, murmurul neconținut al tuturor, la balul ce s'a dat când și-a împlinit majoratul fiul amfitrionului. Orchestra aceea numeroasă, așezată acolo sus pe terasa!

A întins mâna spre castel: „Lampioane, iluminare, răsede. Ritururile înfierbântate ale vălului din bătrâna Viena răzbuia prin frunzișul arborilor, trezind adormirea vieții lor. Era o minune. Vinurile vechi și cele mai bune din pivniță fuseseră desfundate. Sticlele vărsau valuri de fină licoare în pocale mereu golite.

Târziu noaptea, când oboșită lumea începuse să se retragă, spre a-și reface puterile, m'a rugat amfitrionul să cânt ceva la pian. Am rezistat la început. Mă cunoștii. Nu-mi place să mă dau în spectacol. Dar a insistat. „Nu era ocazia mai nimerită, spre a da în vileag măcar o mică parte din talentele mele, îmi spunea el.

Am cedat. Din simpatie? Din slăbiciune? Nu știu. Ne-am dus un grup nu prea numeros în salonul cel mare al castelului. Pianul era ascuns într-o fîridă, unde este și astăzi. Era întineric în sală. Afară de lumina plată aruncată de lumânările de pian, și de strălucirea de afară, toate celelalte făcise fuseseră stinse.

Am cântat întâiu „La danse rituelle du feu”, a lui E. de Falla. Apoi nu mai știu care din vasurile lui Brams. Pe când eram pe la sfârșitul valsului, și-a făcut apariția printre ascultători și „ea”. Nu te superi, nu-ți spun numele. Flinta atât de iubită, veșnic iubită.

Bărbații îi tremura. Era vizibil emoționat.

Am primit parcă o săgeată în inimă. Eram transformat la față.

Numeri cântam pentru mine, nici pentru lume. Cântam pentru „ea”. Numai

pentru ea. Degetele electrizate alergau pe clape... dar valsul s'a terminat.

Aproape fără să îngădui celorlalți să respire, am atacat cu violență „Apasionată”. Era sonata ei preferată. Știam că una dintre cele mai mari plăceri ale ei era să asculte melodia atât de duioasă omenească a divinului Beethoven. Melodia care conținea atât adevăr al suferinței și adevăr al adevărului din suferință. Melodia aceea amplă, violentă în prima parte a sonatei. Melodia exuberantă de viață și suflet.

O priviam cu ochii iluminați. Era încântată. Un surâs pe buze, aproba din inimă mîiaștra cântare. Numai vedeam acum nimic în față. Nici clape, nici lumânări, nici întineric. Numai chipul ei

atotcuprinzător, strălucind de înmăsură. Acelui chip dedicam toată puterea mea de sentiment, de iubire. Și de muzică. Pentru el scoteam din pian sunete intense, trăind dincolo de melodia clapelor.

Nu cu mult în urmă, ea îmi refuzase fericirea, respingând pe umilul sclav ce devenisem. Acum, ca o regină, îmi corda prietenia.

— De ce nu iubire?
— Oare poți exprima tu inefabilul?... tot așa nici eu nu pot ști de ce.

Asemenea iubirea cu inefabilul. Era și aceasta o cale ocrotită pentru a da un răspuns oarecare.

Dar nu aceasta m'a putut împiedeca pe mine de a o iubi. Insemna tot în viața mea. Idealul meu. O vedeam atât de sus! Atât de sus! Nimic nu ar fi putut-o prăbuși de acolo, precum nimic nu ar fi putut înfrânge speranța mea de tânăr, în realizarea idealului ce-mi pusesem. Ea era scopul vieții mele, toată inima, tot sufletul.

Am privit-o lung. Mi-a luat capul între mâini: „Nu fii copil”. Și m'a ținut departe. „Nu știu că a iubi înseamnă a fi copil. A dat din cap. „Nu caută să afli prea multe”.

Un acord trântit în finalul părții allegro m'a trezit din reverie.

Am început un duos andante. Inima-mi plângea, dar ochii îmi erau veseli văzând-o în față. Speranța se mai nutria cu iluzii.

Îmi amintesc că am modulată tema acestei părți, cum nici odată nu am făcut. Degetele se prelingeau înfiorate dealungul claviaturii, lovind ușor instrumentul, blând și intens, ca și melancolia melodiei. Sufletul meu îmbrăsa și el cântecul lui odată cu auzul subtil-mei teme beethoveniene. Era un contra punct perfect, pe care numai eu îl auziam și pe care credeam că și ea îl pricepe.

Câte iluzii îți faci adesea
Intrase multă lume acum în salon. Părăsise terasa unde se dansa, părăsise și parcul iluminat cu lampioane. De afară venia liniște, dinjur, freamătul reținut în tăcere al auditoriului mereu mîrit. Chipurile lor nu se vedeau. Erau doșite în spatele întinericului și al chipului ei. Nici nu aș fi căutat să-i văd, cum nici nu pricepeam că atâtea persoane sunt înuntru ca să mă asculte. Eu o pricepeam numai pe ea, și muzica mea îi traducea priceperea. Prima variațiune, cu regretul ei nostalgic, a fost un imn dedicat ei. Ochii mei nu au părăsit-o. M'a privit un timp duios, surrăzând. Seda într'un fotoliu. Și-a dat capul pe spate, așezându-se mai în largul ei. Și-a lăsat pleoapele în jos. Îmi părea că observ pe fața-i, extazul divinelor acorduri.

Am început a doua variațiune. În această clipă, răsunând dintr-o mințea mea, ochii mi-au adus o dureroasă descoperire.

Fiul gazei îi susținea capul. Mănile lui fine pe care le admiram de atâtea ori, se rătăceau în blondul ei păr. Venise și el alături. Nu de mult. Își surădeau unul altuia acum. Eu numai existam. Vezi tu — îmi spuse el ridicându-se în picioare pentru a-și potoli suscitarea — de multe ori o mică speranță, aproape inexistentă, poate hrăni o viață întreagă. Tot așa, un semn cât de mic al realității crude, frânge dorința și idealul. Sperând, aveam viața. Eram fericit. Dece? Nu știu nici eu. Fusesem respins. Dar speram. Ah, ce trist e să nu mai poți spera.

Sunetele pianului îmi chinuiau ure-

chile. De unde altădată sonata aceasta însemna pentru mine o glorioasă compoziție a marelui mînuitor de note, o compoziție care plăcea și ei, cu atât mai mult mie, acum o uram. Ea măria nenorocirea mea. În cadrul ei, se înfăptuia sadic o tortură cumplită pentru mine.

În fața mea s'o văd iubind pe altul. Își prinsese mâinile. Capul îi era lăsat pe umărul lui. Iar eu să cânt, să cânt mereu, actor de circumstanță. Uram muzica în acel moment. Uram mizerabilul instrument care răsuna la atingerile mâinii. Îl uram, dar nu puteam să mă desprind de locul meu. Eram ținut în fața lumânărilor. Ochii priviau pustii și mâinile alergau. Sudoarea îmi curgea șiroaie pe față. O căldură grozavă îmi cuprinsese tot trupul.

Variațiunile mă exasperau. Erau prea lente față de turburarea din mine. Fierbeam. Aveam nevoie să-mi descarc mâna. Am părăsit sonata. Nici nu știu cum, nici azi nu știu ce am cântat. Parcă văd lumea privind mirată la mine. Trebuie să fi avut un chip atunci... Era tot din Beethoven. Dar nu era nimic în special. Era totul. Acorduri aruncate, note plângătoare, fugi iritate. Era toată opera marelui om trecută prin mâna mea. Fără noimă, fără rost. Nu mai respectam nici o regulă a pianului sau a muzicii. Bietul instrument răbda sinistru loviturile mele infuriate. Eram agitat, mă zbăteam. Iar ea surădea mai departe. Era încântată. Credea că pentru ea cânt. Pentru public acum, poate pentru ea numai, o melodie nouă, ceva din sufletul meu, pentru a face plăcere. Disonanțele se însiruiau. Nu mai deslegam nici o armonie. Ea surădea. Mizerabil actor. Degeaba te zbați, îmi spuneam, zadarnic, orice ai face, și ea și ei totii, nu știu că tu suferi. De ar ști că toată muzica pe care o ascultă încântați și impasibili, e ruptă din inimile zdrobite ale unor colosale genii. Că armoniile măestre sunt durerile sufletelor chinuite. De ar ști aceste femei cari ascultă și își dau părerea asupra muzicii, că ea este glasul netărmurit al suferințelor ce le-au produs, poate nici „ea” nici celelalte cari stau și ascultă acum, nu ar mai fi impasibile. Ar suferi cu mine.

Dar nu așa avea să se întâmple. Aveau să mă aplauze în curând. Vai ce groază m'a apucat în acele clipe. Să suport aplauzele tuturor cari se scot îndreptății să însoțească zgomotos strigătul de iubire al muzicii. Mi se făcea limpede în fața ochilor. Pricepeam ce forță ascunsă mă oprește de a voi să cânt lumii. Să comunicz această subtilă artă. Să dau tuturor ce nu merită. Lor! nesimții! Îi vedeam deslegând însemnătatea sonatei în termeni școlărești, cu teorii absurde învățate de la doctele personajii, veșnic „pricepute” în amănunte.

Dar nu aceasta este muzica. Nu explicând tehnica compoziției afli misterul ei. Compozitorul nici nu știe de această tehnică, atunci când, inspirat desprinde din sferele înalte, armonia divină. El cunoaște numai durerea lui. Ea este unicul său scop și unicul său mijloc. Iar oamenii aplaudă. Ce aplaudă? Nenorocirea lui? Ce absurd sună. Ar trebui să le fie rușine. Nu! lumii să nu-i cântă. Lumea nu merită. Ea nu cunoaște marea realitate. S'o lași în ignoranță ei superbă. Să se zbată acolo. Artistul să-și cânte lui. El numai poate pricepe rostul notelor. Marelui rost al notelor.

Și cântam înainte. Nu mă puteam opri. Nu aveam curajul să suport aplauzele. Cântam, cântam mereu. Voiam să mor cântând, numai să nu aud lumea spunând bravo! Pentru ce bravo? Pentru că toate iluziile mele erau zdrobite. Pentru că ea surădea mai departe cu capul pe umărul lui? Nu.

Am atacat rapsodia a doua a lui Liszt. Acolo puteam găsi frământare. Lumea iarăși a tresărit curiosă. Îmi venia să le arunc pianul în cap. Puteau ei să-și dea seama de ceva? Sau dacă nu-și dădeau seama de plece. Să mă lase în pace. Singur. Să mă pot strecură departe de toți, fără înșoțitori.

Am cântat câteva sunete din Kanțurii. Din carnavalul animalelor. Iarăși tresărire. De i-ași fi văzut mișcând din veșnicie, ca pe niște vărcolaci! Ea surădea și ochii ei erau închiși. Nu clițise din loc.

M'a dezarmat. Am reluat rondo finale din Apasionată. Spre a-mi încheia începutul. Abia acum a deschis ochii și m'a privit. Muștrător. Un pumnal în inimă nu ar fi fost mai dureros decât strălucirea din ochii ei.

Am continuat compoziția. Trupul îmi tremura tot. Eram aspru lovit de purtarea ei. Prin urmare pricepea totul. Pricepuse și, insensibilă până la sfârșit, așteptase să mă vadă învins. Ce călăstrat răutate. Și fusesem înfrânt. Înfrânt iremediabil. Acum nu aveam decât să închei sonata spre a recunoaște pierderea totală a luptei. În sfârșit, a luptei e mult zis. Dar se asemăna cu o luptă duel d'intre noi doi. Ea cu calmul cel mai desăvârșit, eu înfier-

bântat la culme, zdrobind pianul, prea exigent pentru bietul instrument.

Am încheiat execuția, cred cu câteva clipe mai de vreme. Nu îmi amintesc, dar știu foarte bine că în momentul în care m'am sculat din fața pianului, așteptau încă ceva. Dar eram prea nervos pentru a-mi da bine seama de ce fac.

Fără a sta să ascult nimic m'am rezeptat afară. M'ași fi sufocat, și cred că m'ași fi arătat prost crescut față de lume, dacă mă felicitau sau mă întrebau ce am cântat. Nu le puteam suporta nimiciciile. Am alergat afară. În aer curat, m'am simțit mult mai bine. Răcoarea nopții târzii m'a îmbărbătat.

Trecând repede pe lângă puținele persoane ce încă erau pe terasă, m'am îndreptat spre parc. Departe de lampioane, departe de lumină, departe de lume, aci, unde suntem acum, m'am așezat îndurerat, spre a-mi reface sufletul și chipul. Vântul dimineții începuse ușor să adie. Era încă întineric și luna pe cer arunca o strălucire difuză. Însă răzbia de nu știu unde, seninul dimineții. Îi simțeam în jur. Te împresura. Era undeva ascuns dupe munți. Se anunța glorios. Dar nu-l vedeam. Nici nu luam seama la el. Eram atât de înfrînat, încât farmecul zilei ce venia, nu putea căsuși de puțin să trezească în mine impresia fericirii sau satisfacției aceleia pe care totdeauna am resimțit-o la răsăritul soarelui.

M'am întins pe banca aceasta. Priveam nesfârșirea cerului. Mănile erau sub cap, susținându-l. Nu știu cât timp am stat așa. Mă simțeam plutind în altă lume, lipsit de gânduri, lipsit de emoții. Atunci abia am observat că cerul se luminase în străfunduri, înghițind stelele. Din departe se auziau încă sunetele muzice. Mi-am zis: curios, lumea petrece. Câteva păsări trezite mai de vreme din somn lor își încercau timide vocile. Un fosnet alături, încă unul mai alături, și o mână suavă mi s'a pus pe frunte.

Parfumul ei îmbățător mă inconjură. I-am văzut trupul aplecat asupra-mi

Frumos, desigur, frumoș dar atât de trist! Măhnirea cea mai cumplită era întipărită în ochii ei umezi, un ritus puțin pronunțat al buzelor îi dădea o încordare deosebită.

S'a așezat în fața mea, luându-mi mâinile mi-a spus: „Dece?”

Am închis ochii câteva clipe Clipe lungi mi s'au părut, fiindcă nu o vedeam. Dar minunate fiindcă o simțiam alături

„Tot „dece” spun și eu”, am murmurat fără s'o priveșc. „Parcă totdeauna poți găsi o lămurire”. S'a aplecat deasupra mea mai mult. Privind-o vedeam cerul albastru închis, cu mici străluciri de stele pe alocuri, răzbind printre firele răslete, ale părului ei. Îi simțiam răsufllarea caldă. Chipul ei, arzător de nu știu ce încântare, mă îmbăta.

Am spus: „Nu”.

Surrăzând, ah, enigmaticul ei surâs, a murmurat: „Ar fi fost ultima dată”.

Câteva lacrimi mi s'au prelins pe față. Și am început să plâng. Să plâng din toată inima. Ea s'a înălțat numai puțin privindu-mă duios. Nu-mi era rușine de lacrimi. Pentru mine ele erau acum o necesitate atât de mare, încât ridicolul lor, nici pe de departe nu mă atîngea. Plângeam atât de cald! Iar ea mă privea.

Se făcuse oarecare lumină afară. Dar aci, în boschet erau încă umbre. Nu am văzut clipa în care... Dar nu înseamnă nimic aceasta! Am simțit numai arzându-mi fața, câteva lacrimi și alte și alte, din frumozii ei ochi, picurau pe obrazul meu suferind. Plângea. Dece oare? Cine putea să știe. Cine poate ști ce s'a petrecut în inima ei atunci. O femeie care nu te iubeste îți va rămâne veșnic o enigmă. Oricât de mult îți tu la ea. Ori câte dovezi ale înaltei tale simpatii i-ai da. În ce stare se găsea ea atunci, cu ce gânduri lua parte la suferința mea? Iată marea înain pe care atâtea femei o închid în ele, deși trăiesc laolaltă cu bărbații din străvechi timpuri.

Ce a gândit în acea clipă? Ce a simțit? De geaba m'ași întreba. Nu mi-e dat mie să știu lucrul acesta.

Murmurând printre buze, i-am amintit de mine: „Sunt atât de nenorocit și atât de fericit în clipa aceasta. Ași țin-ne-o o veșnicie aci. Așa cum e”.

A dat din cap, abia mișcându-l. Și am rămas plângând. Până când prima rază a soarelui m'a încălzit pe frunte. Atunci ea s'a ridicat în picioare. Albă, cu rochia ei de seară, strălucind în razele soarelui de dimineață, m'a privit o ultimă dată.

M'am sculat și eu în picioare. Ne-am apropiat unul de altul, alături, și mi-a spus: adio. I-am murmurat numele, plecând eu întâi.

Ocolind pe ultimii rămași la petrecere, nu vroiam să văd oamenii în acele momente am intrat în casă. Împins de o forță lăuntrică, m'am apropiat de pian. Nu era nimeni în preajmă. Instrumentul, așa cum îl lăsasem, aștepta, cu clapele desfăcute, ca cineva să aibe grije de el. Lumânările dispărute. Arse până la candelabrul de aur ce le purta. Privind melancolic la bătrânul meu prieten, m'am așezat în fața lui. Și am atins o clapă. Și alta. Apoi un acord. Am compus în acele momente o melodie. Un imn închinat dimineții, soarelui, vieții. Plin de voioșie, de exuberanță. Un imn în care, împăcat cu soarta, preamăream natura”.

S'a oprit din mărturisire. Apoi luându-mă de braț: „Nu l'am mai cântat niciodată de atunci. Vino. Îl am în cap și vreau să-l ascultîi”.

Am plecat amândoi spre castel. Mergea grăbit, cu capul plecat, mâinile le ținea în buzunare. Însă se presimțea prin agitația lor, fiorul sunetelor ce aveau să irupă din claviatură. Îl urmam docil.

Tot ceea ce îmi spusese, era atât de impresionant, încât nimic nu m'ar fi făcut să rup vraja în care plutiam. Urcând în fugă aproape, treptele terasei, ne-am așezat în salonul cel mare. Nu era nimeni în jur. M'a privit satisfăcut. Ghicindu-ne gândurile unul altuia, ne-am dat seama că preferam mult singurătatea. S'a așezat în fața pianului. Eu m'am întins pe un fotoliu, undeva, ascuns, pentru a nu-i turbura inspirația.

Câteva clipe a stat liniștit, tăcut, fără a da cel mai mic semn de viață. Avea ochii închiși. Apoi, întinzând mâinile, alene, le-a purtat pe pian. A mângâiat puțin instrumentul. Surâsul depe chip, oarecum extatic, s'a transformat într-o privire încordată, pătrunsă de un mare mister.

Și a început să cânte. Violentă melodie, sălbatecă revoltă, dar totuși maestoasă, scrâsnire de suferință, și totuși entuziasm de viață.

Și alergau degetele nebune. Loviau aspru în pian sau blând, scoțând sunetele melodioase, pline de nostalgii pierdute.

Trăia o viață aparte în acele clipe. Ce groază trebuie să fi fost în dimineața în care a compus pentru prima oară cântecul ei. Câtă pasiune va fi pus în el! Mă uitam cum cântă. Era transfigurată. Mai mult ca sigur ce pe mine nu mă mai țtia în jur. De altfel nici nu mă urmăria cu privirea, fiindcă ținea ochii închiși, sau când arareori îi deschidea, arunca o fugară privire afară, unde soarele, de data aceasta dispărea. Putea părea fără rost, un imn închinat soarelui, la dispariția lui.

Se vede că și-a dat și el seama de imposibilitatea melodiei de a exista în amurg și altă dată decât „atunci” fiindcă s'a oprit brusc. A încetat melodia când, intrat într-o sarabandă drăcească, s'drobia pianul în degete.

Avea părul vâlvoi, ridicându-se de la locul său.

Nu am vrut să-i ies în cale. S'a îndreptat spre ferestre. Lângă draperiile roșcate ce atârnau mlădios, s'a oprit, privind în afară. Apoi a traversat tot tăcut salonul. S'a apropiat de mine.

— „Când am terminat de a cânta în dimineața aceea, am văzut-o pe ea la ușa ascultându-mă. Mi-a trimis un sărut și a dispărut.”

Nu am mai văzut-o de atunci. A murit cu câțiva ani în urmă. Dar eu am rămas tot atât de fericit și tot atât de nenorocit ca și în dimineața, frumoasă dimineață, când am plâns împreună”.

Privea undeva, un punct pierdut în spațiu.

„Stau câteodată și vreau să aflu ce a fost în fapta ei. În inima ei. Ce motiv ascuns a împins-o oare. Nu odată m'am gândit la putința unei drame în sufletul ei. O suferință stăpânită, cine știe ce iluzii pierdute”.

Dar nu nouă, oamenilor, ne este dat să înțelegem sufletul unei femei. E prea fin și prea tainic pentru a-și găsi lămurire prin mintea noastră. În ele trebuie să crezi ca într'un mit.

Clopotele bisericii sunau din depărtări rugăciunea de seară. Se întunecase. Am întrevăzut numai umbra lui aplecându-și capul înspre asfințit. Un murmur mi-a sosit purtat de tăcerea încăperei.

— „Dece oare ar trebui să pricepem un suflet de femeie?”

Cartea străină

Erich Maria Remarque: Les camarades

(Gallimard-Paris, 1938)

(Urmare din n-rul trecut)

Cei trei camarazi pe cari i-am numit sunt în realitate... cu unul mai mulți. Al patrulea, Karl — „last but not least” — are patru roți și sub caroseria arhaică, de piesă de muzeu, un motor extraordinar. Cenușăreașa în zdrențe. Zăna bună a celor trei și răscumpărarea blestemului care apasă asupra civilizației industriale și a mașinismului modern. Încă o prejudecată la care va trebui să renunțăm! Citiți ce scriu A. de Saint-Exupéry și Mermoz despre avioanele lor, ca să înțelegeți de ce acest Karl este elementul miraculos din poveștile orientale, evolutat pentru a satisface nevoia de fantastic a blazajilor veacului douăzeci: bagheta lui Aladin, covorul fermecat al hoțului din Bagdad, etc. Sau măcar romantismul, care e forma laicizată și modestă a fabulosului legendar.

Ascultați de ce este în stare Karl: cu toată înfățișarea-i ridiculă, câștigă premiul întâi la o cursă de viteză. Înlesnește cunoștința lui Robby Lohkamp cu Patricia Hollmann, din care li se trage și dragostea. Aduce medicul, cu iuteală vertiginosă, la căpătâiul iubitei bolnave. Tot el transportă pe Robby și Otto la sanatoriu de unde Patricia telegrafiasc că se simte rău. Karl răzbuător: face pândă pe străzile Berlinului, luncând fără zgomot, noaptea, ca să dea de urma ucigașilor lui Gottfried Lenz, împușcat la ieșirea dela o intrunire politică.

În sfârșit, sacrificiul suprem: Karl e vândut ca să poată plăti întreținerea Patriciei în sanatoriu unde moare, vechiată de Robby, — deși Otto Köster spusese cândva: „mai bine mi-aș tăia mâna decât să-l vând pe Karl”. În toate aceste împrejurări, el e protagonistul, el poartă răspunderea și cititorul se întreabă mereu: ce va face Karl?

Apariția Patriciei Hollman și locul pe care-l ocupă în viața lui Lohkamp nu turbură camaraderia celor trei, — drept câștigat, și cu ce preț! Ei știu că solidaritatea lor e mai veche și că fără ea existența fiecăruia și-ar pierde rostul. Dar ceea ce-i frumos este că Patricia înțelege valoarea unică a acestei camaraderii și nu încearcă să-i acapareze iubitul ci se așteaptă ca felului de trai al grupului, începând prin a se împrieteni cu... Karl. Robby o învață să conducă:

„Atență, plină de însuflețire, observa tot ce-i arătam. Apoi, scoțând mici strigăte de întărire, luă primele viraje, temându-se ca de dracul de farurile ce ne ieșeau înainte și mândră după ce trecuse de ele. Curând, în micul spațiu luminat pe jumătate, dela volan, se născu un sentiment de camaraderie cum se stabilește iute pentru lucrurile tehnice și practice, iar când, după o jumătate de oră schimbării locurilor ca să pornim pe drumul întoarcerii, eram mai intimi decât ne-am fi spus unul altuia povestea vieții noastre”.

O mențiune pentru Jup, băetanul roșcovan și pistruiat, cu urechile clăpăuge, ajutor în atelierul de reparațiuni de automobile de pe urma căruia trăiau camarazii, — el însuși ucenic, camarad zelos.

Așa dar Karl este nelipsit, în toate împrejurările romantice, dramatice sau melodramatice.

Câteva cuvinte acum și despre protagoniști: Otto Köster e cel mai puțin reliefat, totuși nu mai puțin viu și nici mai puțin admirabil. Tipul eroului: calm, egal, conducătorul de fapt al echipei, prin consimțământ tacit. Autoritatea lui, fără să și-o impună, nu e totuși mai puțin reală. El e stegarul camaraderiei: „nu uita că am rămas numai doi”, îi spune lui Lohkamp, după ce

Gottfried Lenz — „ultimul romantic” e năzdrăvanul echipei, iar Robert Lohkamp, victima preferată a zemflemelor lui.

Deviza lor — ceea ce s'ar putea numi astfel — o rostește într-o seară, la beție, pictorul Ferdinand Grau, membrul aceleiași confrerii secrete, de care vorbeam, prin amintirea războiului:

„Iată de ce aparții unui ordin, frate... ordinului celor fără succes, buni de nimic, cu dorințele lor fără scop, aspirațiile lor care n'ajung la nimic, dragostea lor fără viitor, disperarea lor fără motiv...”

— Congregații secrete care preferă să decadă decât să izbutească, să-și joace viețea, s'o fărâmițeze, s'o joace, s'o piardă chiar decât să deformeze sau să uite imaginea inaccesibilă... imaginea, frate, pe care o poartă neștersă în inimă lui, gravată în ceasurile, în zilele și în nopțile când nimic alt nu era decât asta: viețea goală sau moartea goală...”

De aceea ne și par intrucâtva desorientați, ca și cum în timp ce se aflau pe front au pierdut înțelesul rosturilor pentru care omenirea dimprejurilor lor se frământă fără astâmpăr. Camaraderia lor chiar nu este un cult, un prilej de exaltare și străpungere a unor noi orizonturi, ci un lucru cu mult mai grav, un lucru esențial: refugiu ultim împotriva viitorului lipsit de înțeles pentru ei, sprijiniți umăr la umăr, cu fața întoarsă către amintirea covârșitoare.

Izolarea de ceilalți, desprinderea de ritmul și înțelesurile vieții unanime le dă un aer ireal și parcă o materialitate mai subtilă decât a muritorilor obișnuiți. Au ceva din farmecul enigmatic și straniu al unor personaje de feerie shakespeareană și despre ei s'ar putea spune cu deplină îndreptățire că „sunt croiți din stoffa din care sunt țesute visele noastre”.

Intreaga carte e orchestrată pe tema singurătății omului, a neputinței de a păstra ceva din tot ce ne îmbie. Dacă Otto Köster și Gottfried Lenz par să fi ajuns, în această privință, la calmul renunțării definitive, Robby încearcă încă, sub imboldul tinereții și al aceluși „besoin pitoyable d'un peu de chaleur” — experiența dragostei, ca să ajungă și ea la revelația aceluiași „sinistru secret”: „că realitatea trezește dorințele dar nu le poate satisface vreodată. Că dragostea începe în om dar nu sfârșește niciodată în el. Și că totul se poate găsi întrunit: un om, dragostea, fericirea, viața... și că, înspăimântător, mereu e prea puțin și scade pe măsură ce pare să crească”.

Să-ți dai seama de toate astea cu luciditatea disperării, — „să cunoști cuvântul ultim al enigmei”, după spusa unui vers celebru și totuși să iubești viața și natura „să dorști dragostea și să te pasionezi de jocurile și iluziile artei, — iată în ce constă mesajul acestei capodopere de poezie și adevăr.

MIHAI NICULESCU

ROBII

de SOMERSET MAUGHAM

(Fragment din „Robii”, roman ce apare încurând, tradus de Jul. Giurgea)

Lawson ținea la Philip și imediat ce-și dete seama că el era măhnit din pricină că i se refuzase tabloul, încercă să-l îmbrățișeze. Era știut de toată lumea că Salonul refuzase tablourile care mai târziu deveniseră celebre; el trimisese pentru prima dată și nu trebuie să desnădăduiască la primul eșec; succesul lui Flanagan era explicabil; pânzele lui strigătoare și superficiale erau predestinate să fie primite de un juriu anchilozat ca acesta. Philip însă începu să se enerveze; era umilitor pentru el ca Lawson să-și inchipue că el era capabil să-și piardă cumpătul din cauza unui amănunt atât de banal, fără să-și dea seama că măhnirea lui se datorase unei profunde neîncrederi în propriile lui resurse.

În timpul din urmă Clutton se retrăsese din grupul care lua masa la restaurantul Gravier, și trăia mai mult singur. Flanagan spunea că este îndrăgostit de o fată, dar austeritatea lui Clutton nu era de natură să le sugereze posibilitatea unei astfel de pasiuni, și Philip bănuia că se despărțise de prietenii lui, numai ca să-și poată limpezi noile idei care cloceau într'ansul. Dar în aceeași seară, după ce toți ceilalți plecaseră la teatru, și Philip rămase singur, apără numaidecât Clutton și ceru chelnărilor să-i aducă de mâncare. Începură să vorbească împreună, și fiindcă de astădată Clutton părea mai vorbăreț și mai puțin sardonic decât era de obicei, Philip se gândi să profite de ocazie.

— Ascultă, dragul meu, aș vrea să vă văz și vezi tabloul meu, zise el. Mi-ar plăcea să știu ce părere ai despre el.

el; dar în generația viitoare un alt pictor o vede cu totul altfel decât a văzut-o el, și în cazul acesta publicul nu-l judecă prin el însuși, ci prin perspectiva predecesorului său. Astfel școala dela Barbizon își inchipuia că pînții noștri priveau copacii într'un anumit fel, și pe urmă când a apărut Manet și a pictat altfel, publicul a exclamat: bine, dar copacii arată cu totul altfel. Niciodată nu le-ar fi putut trece prin minte că un grup de copaci poate să arate exact așa, cum îl vede artistul. Noi pictăm prin exteriorizare... dinăuntru în afară... dacă reușim să impunem publicului felul nostru de a vedea, atunci suntem pictori mari; dacă nu reușim, atunci ne ignorează; dar cu toate acestea noi nu valorăm cu nimic mai puțin, căci tot noi suntem. Pentru noi nu are nici o importanță concepția de măreție sau mediocritate. Ce se va întâmpla cu operele create de noi, mai târziu, nu poate avea importanță; noi am obținut maximum de satisfacție dintr'ânsele, în timpul cel l'am lucrat.

Urmă o pauză în vreme ce Clutton consumă cu voracitate mâncarea pe care o avea dinainte. Philip se uita cu atenție la el, în timp ce fuma o țigară iefie. Capul lui colțuros care părea săpat într'o piatră prea refractară pentru dalta unui sculptor, părul lui aspru și negru, nasul enorm și forța masivă a maxilarelor, denotau un om cu voință de fier, și cu toate acestea Philip se întrebă, nu cumva sub masca aceasta se ascunde o stranie slăbiciune? Refuzul lui Clutton de a-i vedea tabloul, putea să fie o simplă vanitate; omul acesta era incapabil să suporte critica altuia și nu voia să se expună unui refuz din partea Salonului; ținea să fie primit ca maestru și nu admitea să fie trecut prin sita comparației lucrărilor altora, ceea ce l-ar fi determinat să-și piardă încrederea în sine însuși. În timpul celor optsprezece luni de când îl cunoștea, Clutton devenise tot mai brusc și mai înăcrit; cu toate că nu voia să iasă în arenă și să se ia la întrecere cu ceilalți, era totuși indignat de succesele ușoare ale acestora. Pe Lawson nu-l putea suferi și nu mai erau în aceeași termeni de prietenie, ca pe vremea sosiilor lui Philip la Paris.

— Lawson a reușit, declară el cu dispreț, se va întoarce acum în Anglia și va deveni un portretist la modă; va câștiga zece mii lire pe an și va ajunge membru al Academiei Regale, înainte de a implini patruzeci de ani, pentru specialitatea portretelor făcute de mână, pe seama nobilimii și a burgheziei.

Philip, la rândul lui, se gândea și el la viitor. În depărtarea celor douăzeci de ani ce vor veni, vedea pe Clutton singur, înăcrit, sălbătic și necunoscut; mereu la Paris, din cauză că nu putea să mai renunțe la viața aceasta care-i pătrunsese în sânge, patronând un mic cenacu pe care-l stăpânește cu limba lui otrăvită, în război cu sine însuși și cu toată lumea, lucrând puțin și producând și mai puțin, paralizat de aspirațiunea lui spre o perfecțiune pe care niciodată nu o va putea atinge, ca pe urmă să dispară rob de patima beției.

De un timp încoace Philip era obosit de gândul, că de vreme ce omul are o singură viață de trăit, trebuie să facă tot ce-și stă în putință, ca această viață să fie un succes cât mai complet; dar pentru el succesul nu reprezenta să câștige bani mulți sau renume; deocamdată nici el nu prea știu exact ce vrea să înțeleagă cu aceasta. Probabil câștigarea a cât mai multă experiență posibilă și desvoltarea cât mai intensă a facultăților cu care te-a înzestrat natura. În orice caz era evident că acest Clutton e aprestădit să ducă o viață tristă. Singura lui justificare ar fi fost să realizeze pânze care să rămână nemuritoare. Philip își aduse aminte de ciudata metaforă pe care o făcuse Cronshaw în legătură cu covorul persan; se gândise de multe ori la asta, dar Cronshaw cu umorul lui caustic, refuzase să-i explice semnificația metaforei: îi repetă că nu are niciuna, până în ziua când va reuși să o găsească singur. În realitate, nesiguranta lui Philip, era numai teama că-și va rata viața, dacă va continua să persevereze în cariera de artist. Clutton însă reluă firul întrerupt al subiectului său.

— Îți mai aduci aminte de omul acela despre care ți-am povestit că l-am întâlnit în Bretania? L-am văzut zilnic trecute la Paris. Pleca spre Tahiti. A rupt-o cu toată lumea. Fusesse *brasseur d'affaires*, mi se pare că în englezește se zice remisier; omul acesta avea soție și copii și câștiga foarte mult. Le-a lăsat pe toate baltă, ca să se facă pictor. A plecat foarte simplu în Bretania și a început să picteze. N'avea un ban de cinci, și numai el știe ce face ca să nu crape de foame.

— Dar cu soția și copiii lui ce-a făcut? întrebă Philip.

— I-a părăsit pur și simplu. I-a lăsat să crape de foame, și ei la rândul lor.

— Mi se pare o faptă mărgăvă.

— Dragul meu, trebuie să te gândești,

că dacă vrei să fii gentleman, va trebui să renunți să mai devii artist. Aceste două noțiuni n'au nici o legătură una cu alta. Vei auzi de nenorocții care fac tablouri în serie, ca să-și ajute o mamă bătrână — aceștia dacă vrei, sunt fii recunoscători, dar gestul lor nu se souză opera mizerabilă pe care o fac. Aceștia nu sunt decât negustori. Un adevărat artist va lăsa pe maică-să să se ducă la azilul de bătrâni. Este aci un scriitor pe care-l cunosc și care-mi spunea că soția lui a murit în chinurile facerii. Era îndrăgostit de ea și era nebun de durere, dar în timp ce sta în fața patului ei și ea trăgea să moară, s'a puturlui pe sine însuși că încercă să memorizeze, cum arăta, ce spunea și care era senzațiile lui în aceste clipe. Maniere de gentleman, ce zici?

— Spune-mi, prietenul dumitale este un pictor bun?

— Nu, încă nu, pictează exact ca Pisarro. Încă nu s'a găsit pe sine însuși, dar are simțul colorii și al decorației. Dar asta nu importă. Aci e vorba de temperament și el are această calitate. Față de soția și copiii lui s'a purtat ca o lichea; el întotdeauna se poartă ca o lichea; felul lui de a se purta cu oamenii care l-au ajutat — și de multe ori a scăpat să nu moară de foame numai datorită prietenilor lui — este deadreptul bestial. Dar omul acesta este un mare artist, și asta explică totul.

Philip se gândi la omul acesta care n'a ezitat să sacrifice totul, traiul fără griji, căminul, averea, onoarea, dragostea, datoria, numai de dragul de a așterne pe pânză emoțiile pe care i le dă lumea dimprejurul lui. Era un gest măreț și totuși îi lipsea curajul pentru a face așa ceva.

Gândindu-se la Cronshaw își aduse aminte că nu l'a mai văzut de mai bine de o săptămână, și după ce plecă Clutton, se îndreptă spre cafeneaua unde era sigur că-l va putea găsi. În primele luni după sosirea lui la Paris, luase drept literă de evanghelie tot ce spusese Cronshaw, dar el era totot cu un spirit practic și acesta se revolta contra paradoxelor sterile. Câteva versuri îndemănate de ale lui Cronshaw nu puteau compensa o viață atât de sordidă ca cea pe care o ducea el. Philip era incapabil să renunțe la principiile sănătoase care erau patrimoniul moral al clasei din care făcea el parte, iar sărăcia și robotul de sclav pe care-l îndeplinea Cronshaw, ca să-și

Jul. Giurgea

poată duce de pe o zi pe alta traiul de căine, între miansarda infectă și masa de cafeana, nu se acorda deloc cu concepțiile lui burgheze. Cronshaw era destul de vicelan, pentru ca să-și poată da seama că tânărul acesta îl dezaproba; dar își bătea joc de mentalitatea lui de histriion, mai mult în glumă, și uneori cuvintele lui erau pline de venin.

— Dumneata ești un negustor de mărunțuri, spunea el lui Philip, și vrei să-ți plasezi viața în bonuri de stat care să-ți aducă un venit sigur de trei la sută pe an. Eu însă sunt un risipitor care trăește din capitalul nefructificat. Ultimul ban mi-l voi cheltui odată cu ultima suflare.

Metafora aceasta supără pe Philip, deoarece atribuia autorului ei o aureolă romantică și arunca disprețul asupra unei situații despre care în mod instinctiv el își da seama că ar avea mult mai multe de zis, decât ceea ce era în stare să exprime în momentul acela.

Dar în sara aceasta Philip se simțea abătut, și ar fi vrut să-i vorbească despre el însuși. Din fericire era destul de târziu și maldărul de farfurii din fața lui Cronshaw care indicau numărul de pahare pe care le băuse, dovedeau că este dispus să discute obiectiv orice problemă s'ar fi pus.

— M'am gândit să-ți cer un sfat, zise Philip.

— Nu cred că vei urma sfatul pe care ți l-aș da eu.

Philip dete din umeri enervat.

— Sunt convins că nu voi reuși să fac un lucru mare, în cariera mea de pictor. Nu m'aș putea împăca nici cu gândul, că sunt numai un pictor mediocre. Sunt hotărît să mă las de pictură.

— Și de ce să nu te lași?

Philip ezită câteva clipe.

— Probabil din pricină că viața aceasta îmi place.

Expresia fizionomiei placide și rotunde a lui Cronshaw se schimbă numaidecât. Colțurile gurii îi fugiră în jos și ochii îi căzură în fundul orbitei lor; și se pare că a îmbătrânit și s'a gârbovit într'o singură clipă.

— Asta? întrebă el, și-și roti privirea în largul cafenelei. Glasul par'că-i tremurase puțin. Dacă mai ai puterea necesară să evadezi, fugi până mai ai timp.

Coperta romanului „Robii”

— Nu dragul meu, eu nu fac așa ceva.

— Adecă de ce nu? întrebă Philip și se roși la față.

— Era o cerere pe care toți și-o adresau în mod reciproc, și niciunul nu s'ar fi gândit să refuze pe celălalt. Clutton ridică din umeri.

— Oamenii te chiamă să le spui părerea sinceră, dar în fond așteaptă să-i lauzi. Afară de asta, la ce-ți poate folosi părerea cuiva, chiar dacă e sinceră? Ce importanță poate avea faptul că tabloul tău e bun sau prost?

— Pentru mine are mare importanță. — Nu, dragul meu. Singurul motiv pentru care cineva se apucă de pictură, este pentru că n'are încotro. Pictura este și ea o funcțiune, cum sunt toate celelalte funcțiuni organice ale corpului omenesc, doar că foarte puțini oameni o au și pe aceasta. Pictezi pentru tine însuși, căci altfel ai fi determinat să te sinucizi. Gândește-te bine la ce-ți spun: te căznești numai Dumnezeu știe câtă vreme, ca să așterni pe pânză sudorează sufletului tău, și care este rezultatul? În nouă cazuri din zece Salonul îți refuză tabloul; dacă se întâmplă să ți-l primească, publicul se uită la el timp de zece secunde și pe urmă trece înainte; dacă se întâmplă să ai noroc, vine câte un nebun și ți-l cumpără, ca să-l spânzure pe un perete din casa lui și nu se mai uită la el nici atât, cât se uită la masa din sufragerie. Critica nu are nici o legătură cu artistul. Ea judecă lucrurile din punct de vedere obiectiv, dar pe un artist nu-l poate interesa obiectivitatea nimănui.

Clutton își acoperi ochii cu palmele, ca să se poată concentra mai ușor.

— La un artist viziunea mediului se transformă într'o senzație specială, pe care este obligat — fără să știe de ce — să o exprime prin linii și colori, căci altfel el nu-și poate exprima sentimentele. Este exact ca și la un muzicant: cetește câteva versuri și în mintea lui se închiagă un complex de note: nu-și dă seama de motivul pentru care cutare sau cutare cuvânt trezește în sufletul lui cutare sau cutare noție, căci acestea vin independent de voința lui. Îți voi da și un alt exemplu, ca să vezi că în situația dată, critica este complet lipsită de sens: un mare pictor silește publicul să vadă natura așa cum o vede

Laudă

Laudă cerului, laudă pământului,
Laudă albă se cuvine Cuvântului,
Laudă toamnelor ce cresc și aplaudă
Când se sting în prag rugăciunilor. Laudă
Zarzarilor și salcânilor și merilor,
Laudă înălțărării și durerilor,
Laudă caldă ridicăți singurătății;
Laudă clăilor, laudă postății.

Laudă gărilor bolnave de vreme,
Laudă celui care mai strigă, nu gema;
Laudă ingenunchierii lângă ruine
Și mâinilor care n'au uitat să se nchine,
Laudă visului curat ca o prescură
Prăbușit în noapte sub bolovani de sgură,
Laudă frunților ce sângera de-asupra hârtiei,
Laudă călimării și somnului vecinicii..

TEODOR AL. MUNTEANU

CRONICA DRAMATICA

TEATRUL MODERN

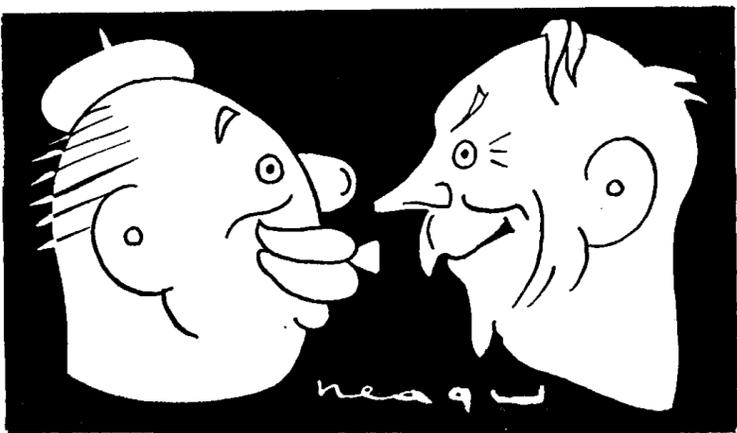
„POLY-PAC“, comedie de H. Kistemaekers

de RADU A. STERESCU

Dacă vrei să râzi, — nu prea mult, — poți merge la „Poly-Pac“. Dar dacă vrei să vezi teatru și maiții cât de puțin la arta aceasta, să nu te duci să vezi „Poly-Pac“. Sau, cine știe, ești, — cu drept cuvânt — un admirator al d-lui Timică. Atunci fă sacrificiul și du-te să vezi ce poate ajunge un actor de mâna întâi, cu un ansamblu de alte mâini, într-o piesă care are tot atâtea legături cu teatrul cât are... luna și vei

pricepi nimic. Te enervează teoriile deplasate ale servitorului, prost debitate, pe lângă altele. D-ra Nutzi Petroniu cântă, pur și simplu, urit. (De ce oare într-o limbă ininteligibilă?). D. Ionel Țăranu imită hazliu pe un bețiv. (Pentru un rol de bețiv e destul). Intrarea d-lui Timică nu-i rea, dar nu-i destul.

Apoi iar se prosteste totul. Comisari prinși de pe gârlă, scene melodramatice, etc., etc.

D-nii: Țăranu și Timică

spune: păcat, nu de piesă, ci de d. Timică.

În rezumatul din program, scrie că avem aface cu o serie de aventuri, evident, super-comice. Așa crede programul. Noi mai de grabă suntem de părere interpretelor, cari se acuză de nebunie la fiecare pas.

Actul întâi epuizează toate posibilitățile teatrale. Noi înșine suntem epuizați de doamna Wauwrina și de un monolog pe care „Poly-Pac“ și-l permite fiindcă e genial! Ridicol!

În actul doi, cazi ca din cer. Nu mai

în sfârșit, ajunși la actul trei, scăpăm mai repede. Cum? Prin mijlocul celui mai blajin și mai nerod happy-end. Nu poți exclama îndecajuns cât este de absurd.

Nu știi cine, autorul sau traducătorul (nu insinuăm) s'a întrecut cu gluma. Putem spune numai: iată încă o piesă de mahala care se poate juca numai vara, și apoi... bictul domnului Timică!

De ceilalți, nu mai vorbim, fiindcă sunt inexistenți: mai bine zis, ne exasperază prin existența lor pe scenă, lipsită de orice justificare artistică.

Teatrul Național din Cluj și-a deschis stagiunea printr-o comemorare a poetului Octavian Goga, a cărui moarte fulgerătoare a lăsat o impresie atât de puternică în sufletele tuturor.

D. Victor Papițian, directorul acestui teatru, continuă o tradiție întemeiată de d-sa, aceea de a da momentului baralizat al deschiderii de stagiune un înțeles mai profund, evocând o personalitate sau un eveniment cu bogat conținut din viața noastră culturală, și în directă legătură cu mișcarea teatrală. În felul acesta, d-sa stărnește cu prilejul unei ceremonii ce tindea să se transforme într-o simplă formalitate, interesul larg al marelui public, care participă cu indoi profit la spectacolul de inaugurare.

Anul trecut stagiunea s'a deschis printr-o evocare a începuturilor dramaturgiei românești din Ardeal, pe care a ilustrat-o reprezentarea dramei istorice **Tribunul** de Ion A. Lapedatu, întâia piesă încheată și de amploare din repertoriul ardelean. Dar cu un an înaintea s'a comemorat prozatorul Gib. Mihăescu, pe care soarta l-a făcut părtaș la întâiele eforturi de restabilire a orașului Cluj în funcția de metropolă a Ardealului românesc, reprezentându-se în același timp piesa lui **Pavilionul cu umbre**.

De astă dată a fost rândul lui Octavian Goga.

În cuvântul de deschidere, d. Papițian a evocat personalitatea poetului comemorat, pe care l-a comparat cu D'Annunzio. Cași la celebrul scriitor italian, a spus d-sa, la Octavian Goga există o surprinzătoare armonie între om și opera sa. Stilul de viață al lui Goga se acopere perfect cu stilul operei sale. Temperament de luptător, el a exprimat în poezia sa, cu o energie impetuoasă, aspirațiile poporului său din momentul istoric pe care-l trăia. Vizionar, a intuit drumul destinului, a cărui im-

plinire a chemat-o cu o putere profetică.

D. Ion Agărbiceanu a rostit apoi o amplă conferință despre Goga, cu o stăruitoare examinare a evoluției poporului român din Ardeal la sfârșitul veacului trecut și începutul celui de acum.

După aceea s'a reprezentat piesa **Meșterul Manole**.

Prin temă și prin întreaga structura

și personajii reale, istorice, parcă pot fi identificate în eroii piesei.

Acțiunea este dominată de legenda Meșterului Manole, cu simbolul ei transformat în valoare normativă, pentru triumful puterii create de artă a omului. În întâmplarea modernă, din viața unui sculptor, inchipuită de autor, ideea de sacrificiu nu pretinde viață omească, ci doar o renunțare, o curmare voită a unui sentiment și o sublimare a lui într-o valoare artistică, mai bine zis în isvor de creație artistică. Acest desnodământ, evident, nu poate sta alături de acela din legendă, ca forță dramatică. Insași tehnica piesei subliniază această deosebire, căci actul III, cu mărturisirea eroului, care face procesul convertirii lui sufletești, are mai curând un caracter discursiv decât unul dramatic.

Ceea ce trebuie iarăși reținut din această piesă este calitatea stilului, când plastic, când sentențios, totdeauna însă vânos, de o rustică vigoare, ca a fost totdeauna srisul lui Goga, oricare gen ar fi întrebuintat, vers, proză literară sau pamflet.

Din distribuție, care a fost susținută în rolurile principale de d-nii N. Sireteanu, N. Dimitriu, N. Neamtzu-Ottonei, I. Tălván și d-nele Viorica Dimitriu, Mary Munteanu, reținem interpretarea d-lui Sireteanu, în rolul sculptorului Andrei Golea. Un exemplar de român viguros, cam aspru dar totuși complex, discret și cu suflet nostalgic, purtător al unui talent care-i ca o taină în exprimarea lui, așa l-a conceput Goga pe sculptorul Galea și așa ne apare și din interpretarea d-lui Sireteanu, mai cu seamă în actul întâi. Ipostaza de spiritualizare a personajului, în actul III, însă nu i-a reușit.

Comunicativ d. N. Dimitriu (Iancu Balțes) în actul întâi.

Dirrecția de scenă a avut-o d. Neamtzu-Ottonei.

Octavian Goga

ei, piesa aceasta este un poem dramatic închinat puterii create de valori artistice. În adevăr, mai toate artele sunt evocate în această piesă, dela cele interpretative: cântul și execuția instrumentală, până la cele fonciar create, cum sunt muzica, sculptura, arhitectura și arta literară. Aceasta din urmă apare apoteazăta mai cu seamă din cele câteva povestiri intercalate dibaciu în cursul acțiunii, și cari formează una din frumusețile esențiale ale lucrării.

Un suflu de umanitate străbate piesa, care este totuși plină de reminiscențe din viața autorului, în așa măsură încât nu numai episoade din viața lui pot fi simțite în unele evocări, dar chiar

CINEMA CARLTON: Leopardul Suzanei

Ar însemna că țin să ascund adevărul, dacă aș spune că n'am răs la filmul dela Carlton. A răs și domnul din dreapta mea. A răs și dușduia din stânga. Și o doamnă din spatele meu a declarat că „Leopardul Suzanei“ e un film extraordinar. Așa că n'am de ce să nu vă recomand comedia asta interpretată de Katharine Hepburn și Cary Grant. Dar atât am să vă rog. După ce veți vedea filmul (dacă îl „pierdeți“ acum, îl „prindeți“ sigur la Select), sacrificiați 5 minute din prețiosul dumneavoastră timp și meditați puțin asupra gustului publicului de acum 10 ani (când cinematograful era într'una din primele lui faze) și asupra celui actual. Mai mult ca sigur că vă amintiți de comedia în care grăsanul pe care îl chema Fatty, smulge hohotele de răs ale publicului „alunecând pe o coajă de portocală. Mai înțeți minte, cred, indignarea de pe chipurile vampelor de acum 10 ani, când stângaciul Zigoto le smulgea din greșală trenele dela rochii. Ei bine, scene de asta se găsesc cu dumiumul în filmul dela Carlton. Doar că acum, coaja de portocală a fost înlocuită cu un fir de telefon sau cu o simplă masă. Și alunecă în film — de câte 5 ori fiecare — mai toți actorii. Și Katharine Hepburn, și Cary Grant, și Charlie Ruggles. Doar leopardul, mai deștept — se ține bine pe cele patru picioare ale sale. Bine înțeles, nu lipsește nici trena smulsă de Cary Grant Katharine Hepburn. Publicul râde cu hohote, deci gustul lui nu s'a schimbat prea mult. Pe lângă căderile din film, am remarcat și încercările regisorului de a ne prezenta un tânăr molatec, îndrăgostit de știință și încăput pe mâna unei fete autoritare și îndrăgostite (nu de știință). Iar despre interpreți n'avem decât cuvinte bune de spus. Katharine Hepburn a știut să-și întrebuinteze sensibilitatea obișnuită într'un rol de comedie. Cary Grant, cu ochelari pe nas, ni s'a părut mult mai talentat decât în celelalte filme ale sale. Iar căinele Asta — trebuie să-l cunoașteți: a fost partenerul lui William Powell în vre-o două filme — are un lătrat foarte fonogenic. Leopardul a arătat multă rutină în dificultățile lui dublu. Și filmul — repetăm — se pare că a plăcut foarte mult.

TRAIAN LALESCU

BLOC, DISCUȚII LIBERE

de AXENTE SEVER POPOVICI

esențiale de spus, — dar despre altcineva.

*

Imi aduc aminte de acum câțiva ani, cât de extraordinar îmi părea Bergson. Știți de ce? Poate pentru că marii noștri profesori pozitivisti aveau scârbă intelectuală de el. Dar nu, — nu pentru asta. Și nici pentru sistemul lui, — Bergson, după părerea mea, nici nu are un sistem filosofic propriu, ci mai degrabă, o grădiniță de metafore și de enunțări lirice. Mi s'a părut atât de extraordinar — acum înțeleg! — pentru curajul lui. Henri Bergson, acest prinț al spiritului, a îndrăznit ce n'a îndrăznit nimeni, să se ridice împotriva ordinii oficiale. Dar să fiu înțeles! Ascultați o frază din Jacques Maritain: redată întocmai într'un caet din acele „Documente albastre“ de Frédéric Lefèvre. Personal, port o mare stimă lui Bergson, căci în epoca trecută, când monismul, mecanicismul și determinismul oficial erau în plină descădere — ce epocă ingrată! — el, Henri Bergson, printr'un efort personal, a reușit să arate, cu o dialectică remarcabilă și subtilă, gratuitatea totală și copilaria acestor teorii. El a afirmat peste tot — acum observ greșelile, dar atunci îmi părea aproape eroic — a afirmat drepturile metafizice și ale bunei cunoașteri a absolutului. Noi suntem în absolut, trăim în absolut și ne mișcăm în absolut, — spunea el atunci, — transpunând filozofic pe Sf. Paul. Dar nenorocirea este, că filozofia lui Bergson se lipsește de scop. Ce însemnează asta? Că în loc să ceară absolutul inteligenței, el îl cere intuiției ultra-intelectuale, întorcându-se astfel împotriva conceptului. E un fel de amestec între nominalismul și empirismul englez, pe deoparte, cu teoria platonice a extazului, din care se naște așa numita metafizică a schimbării pure. Dar asta, ca și filozofia lui Hegel, e la fel de moartă pentru rațiune. Știți cumva formula schimbării pure, rostită de Bergson, la Oxford, în 1911? Atenție! V'o transcriem, dar nu încercați s'o înțelegeți! *Il y a des changements mais il n'y a pas des choses qui changent, le changement n'a pas besoin d'un support...*

n'a înțeles nici rugăciunea. Citește în sensul acesta *Le mystère de la charité de Jeanne d'Arc*, și ai să vezi chiar la început, că ea își face rugăciunea pentru că lipsește multe și pentru că sunt multe de cerut. Dar în schimb, era un om care-și păstra *ținerețea apetitului metafizic*, și care simțea nevoia altora. Nu știa însă, să afle drumul care duce spre dansii; deaceia, cu toată puritatea inspirației și cântecului său, a rămas singur în viață.

Și ca structură? A, ca structură, și ca om în genere, Péguy a fost interesant. A avut ca maestru pe Platon, dar și pe Descartes, și pe Bergson. În același timp, el gândea asupra vieții sale, dar își și trăia gândirea. Și permanent încerca un fel de chin religios. Dar caetle lui? Ce mecanică lirică! În ele oamenii intră și ies; ideile, la fel, merg și vin, sistemele se compară între ele, și Péguy, întotdeauna prezent, în fiecare pagină și în fiecare rând, ripostează. Câteodată chiar el, Péguy, vine și discută cu Péguy, iar alteori, Dumnezeu lasă eternitatea să discute cu el. Exact. Dumnezeu își are acolo rezervat caetul Lui.

Am spus mai sus, el era creștin catolic și trăia neoficial în comunitatea creștină catolică, și era cetățean trăind astfel în comunitatea cetățenească. Nici odată însă n'a vrut să se separe. Instinctul lui îi spunea că gândirea nu este o aventură indiscutabilă care poate fi prinsă și în afară de umanitate sau împotriva umanității, ci chiar din contră, gândirea este un lucru care vine din inima poporului. Și poporul? Acesta nu este în concepția sa o *ciasă organizată*, ci o stare de spirit spontană, o plenitudine a spiritului care are rădăcinile în rasă. Péguy gândea uman prin mișcarea naturală a umanității sale. În asta consta maniera lui de-a fi *universal*, — într'un fel de *simplicitate* și nu în inteligență. Aci se reflectează Bergson. Dar s'a spus de către unii că îl plictiseau ideile. Cât se poate de fals. Nu îl plictiseau ideile, dar el nu le considera decât în măsura în care ele interesau drama omului. El dedică urul din caete, tuturor acelorora care au murit pentru vindecarea răului *universal uman*. Ar mai fi lucruri

Petre Vișineanu. — Versificații fără importanță, cari nu ne îndeamnă la nici un comentariu.

F. S. 15. — „Dacă credeți de cuviință că nu sunt demne a vedea lumina tiparului, atunci, cu tot consimțământul meu, dați-le să vadă lumina... coșului“. Așa ne scrieți și așa facem.

George Clipa. — Sunt semne destul de bune în povestirea „Botez“. Mai încercați.

C. V. Soare. — Zicoți că istorisirea „Mai e mult până departe“ ați auzit-o de la Ernest Satvani. Dar d-sa de unde o știe, fiindcă nu putem crede că o deține direct de la regele Ungariei, Matei Corvin? Bănuim că a citit-o undeva, în care caz, noi nu o putem publica.

C. Aldea. — „Știri pentru sufletul meu“ se publică. Vă îndemnăm să cultivați stăruitor, ritmul și rima. Fără această armătură, nu credem că există poezie mare.

N. J. din „Fălțiceni, orașul tuturor uitărilor“. Vă rugăm să urmăriți revista, spre a vedea ce soartă a avut interesantul dvs. reportaj.

Mercanu. — Nu se publică.

Cezar Liviu, din „Dorohoi, oraș cu flori și ierni bogate“, — vedeți ce am scris despre N. J. din „Fălțiceni“.

Nadia Ioaniu. — Nu. Sunt prea firave, prea șubred.

Demetrius D. Florescu, Găești. — Nu. Dumitru Liuben. — Trimiteți reportajul despre S. Istra și se va publica îndată ce va fi loc, adică după epuizarea celor ce se află astăzi gata la redacția noastră. (Trebuie să spun că sunt numeroase și e bine deci să vă grăbiți).

Vasile T. Popovici. — Uzanțele contabilicești ale administrației — care singură se ocupă de abonamente — cer ca abonamentele să se achite anticipat. Pentru numerele ce vă lipsește vă adresați tot administrației revistei.

Cezar Flamură. — Trimiteți-ne deodată mai multe poezii. Numai astfel ne vom putea da seama, dacă avem deaface cu o vocație poetică și nu cu un accident.

Mefisto (?). — Se vor publica. De ce nu semnați?

Ion Zeana. — Aceaș răspuns cași d-lui Cezar Flamură.

SIBIUL, CETATE A ZIDURILOR GRĂITOARE

de NICOLAE CIUCEANU

Dintre toate orașele Ardealului, Sibiu este cel mai vechiu și cel mai înrădăcinat cu tradiția și cultura acestei provincii. Personalitatea acestui oraș se reliefează puternic în umbrele trecutului, fiind cândva centru de mare preocupare al Sașilor teutoni de pe Plate-Hoch și Mitteldeutsch. În această urbe asupra căreia miturile povestesc fapte și lucruri ce aduc „svonurile legendarului Rin și vuetul grav al pădurilor teutonice” s'a polarizat o creație și o structură spirituală unitară și coerentă, ce depășește pe toate celelalte burguri din țara de dincolo de păduri. Nașterea acestui oraș e învăluită cum amintează mai sus de ceață legendelor; toate aceste legende cărora scriitorul sas Sigerius le-a dat convenita prețuire, povestesc măreția unui popor care plânge peste zidurile mucegăite un trecut de dominare și asuprire saxonă. Documentele susțin că orașul Sibiu a fost înființat de un patrician din Nurenberg, Hermann, care a dat noii așezări numele de Hermansdorf (satul lui Herman), fapte ce s'au petrecut între anii 1100—1140. Totuși pe lângă documentele s'au strecurat și unele legende dintre care două merită atențiunea noastră. Se povestește că, odată cu coloniștii germani, ar fi plecat și un cioban, care ar fi cerut voie dela conducător, să plece înaintea tuturor; după ce în prealabil au făcut înțelegeri să i se dea acolo unde va ajunge atât pământ cât poate să acopere pielea unui bivoli. Conducătorul coloniștilor se învoi, ciobanul deștept când ajunsese în părțile Sibiului se opri părăndu-se că a găsit un loc bun în regiunea de păduri, căci pădurea pentru german prețuiește cât viața lui și acel cioban legendar când descoperi în aceste părți farmecul acestui ținut taie pielea bivoliului în fire foarte subțiri, întinzând-o astfel peste vatra de mai târziu a orașului. Felul cum s'a localizat această legendă care de fapt își are originea în miturile greco-romane, nu știm. A doua legendă foarte interesantă prin personajile care iau parte la acțiune, este aceea în care se susține că Hermansdorf ar fi fost întemeiat de uriași, căci socotind după măreția clădirilor, uriașii erau așa de mari, că un pas de al lor era dela Liceul evangelic „Bruckenthal” până la ușa catedralei săsești (aproximativ cincizeci de pași). Ar fi mai multe de spus despre originea legendară a lui Hermansdorf, însă e mai bine să lăsăm de acum istoria să-și depene caierul faptelor sale. Numele de Sibiu derivă dela răul cu ace-

laș nume Cibin. În limba strămoșilor noștri dela Roma se numea „Civitas Cibiniensis” iar dela apariția patricianului întemeietor de cetate s'a numit Villa Hermanni apoi Hermansdorf și mai târziu pe la 1366 se citează un primar care transformă satul în oraș luând numele de Hermanstadt. Acest fapt s'a petrecut în urma urgiei tătarești care distrugese satul la 1241 și poate că de atunci a rămas și prin părțile locului aceiași vorbă pe care o spun mamele copiilor: lua-te-ar Hantatar. Pentru a se stăvili invazia Tătarilor din micul sat distrus de furtuna păgânilor, se clădește de acum o cetate cu puternice fortificații, turnuri de apărare, bastioane după pla-

astfel primăria orașului clădită pe la 1470 în stil gotic cu o curte vastă și o galerie interioară ce conține obiecte din evul mediu, precum și steagurile principilor ardeleni Rakoczi al II-lea, M. Apofi și altora, precum și tot felul de documente și obiecte de valoare cari glăsuiesc despre orașul lui Herman și biserica înaltă care aproape rivalizează cu turnul lui Babel. Această biserică reformată este lucrată în cel mai desăvârșit stil gotic, având un turn de 73 metri ce domină întreaga țară a Sibiului. Construcția s'a început la 1460 și s'a terminat în 1520 și de ea se leagă povești care sunt tot așa de însemnate ca și cele ale Domului din Colonia.

În interior fresce bine conservate de Johann von Rosenau (1495), reprezintă răstignirea lui Iisus Cristos, tot în biserică se mai găsește și un baptiser de bronz turnat de măestrul Leonardus. În partea de vest a bisericii se găsește muzeul etnografic și de antichități bisericesti, cu multe pietre funerare din secolul XV-XVII precum și mormântul măniosului Domn Mihnea I cel rău, voevodul Munteniei asasinat în 1510 în acest oraș de adversarii săi politici. În fața bisericii se află bustul episcopului Deutsch, unul dintre cei mai mari slujitori ai Bisericii reformate din Ardeal, iar pentru faptele sale mari, urmașii patricianului Herman i-au ridicat o statuie. Tot în piața lui Huet se găsește liceul Bruckenthal focar al culturii săsești în Ardeal. Această școală cu tradiție veche este o adevărată binefacere pentru oricare sas. La această școală s'au format o pleiadă de scriitori și oameni ai literelor cari au trecut de mult granițele acestei provincii. Tot la această școală cu bogată tradiție a învățat omul de stat al Cehoslovaciei, Dr. Milan Hožda.

ROMÂNII DIN SIBIU

Turnul al IV-lea se numește Sibiu „Cetate apărătoare a întregii creștinătăți”.

Sași „popor uitat de istorie pe pământul Ardealului”, au reușit să facă din Hermanstadt un însemnat centru cultural, comercial, militar și administrativ păstrându-se specificul stilului saxon; nurile inginerului italian Visconti, străzi înguste și case în stil gotic. Tot ce a putut produce mai frumos arhitectura saxonă în Ardeal, se observă foarte bine în Sibiu. Sibiu devine acum o veritabilă cetate medievală care întrece aproape și pe cele din occident, având 42 turnuri de supraveghere, 4 bastioane și două platforme de apărare, încât invazia tătarască e oprită în mai multe rânduri, fapt ce determină pe Papa Eugen

ortodoxe în satele din jurul Sibiului. Deabia în 1666 s'a făcut o alegere de vladică în orașul Sibiu, iar Mitropolitul Sava Brancovici, o energică și expresivă față bisericească, își mută reședința metropolitană în oraș, iar la 1791 se clădește o biserică ortodoxă în Maierii Sibiului, actualmente strada Lungă. Tot peste Cibin s'a clădit la 1788 biserica unitară în cimitirul căreia dorm somnul de veci unii dintre cei mai de seamă fii ai Ardealului, Papiu Ilarion, Gh. Barițiu și Ioan Rațiu, aprigi luptători pentru cauza românească. Conștiința românească se deslănțuie ca o furtună, un iureș de românism pătrunde în zidurile cetății. Hermanstadt devine românescul Sibiu. Mesianismul lui Gh. Lazar nu se oprește sub zidurile școlii de la Sava și nici lespedea gropii dela Avrig nu ține în lanțurile ei conștiința românească.

SUFLETUL LUI GH. LAZAR

Peste ținutul Sibiului plutește sufletul lui Gh. Lazar care chiamă românismul spre noi idealuri creatoare. Acum apare figura strălucitoare ca un luceafăr a lui Andrei Șaguna, care mobilizează toată conștiința în spre luminarea neamului. Marele Andrei Baron de Șaguna a înființat cu ajutorul mitropolitului din Blaj, Șuluțiu „Societatea pentru cultura poporului român A. S. T. R. A.” „Astra” e un punct de învoire pentru întreaga cultură românească din Ardeal. Acest punct geometric al culturii ardelenice a fost înălțat în conștiința neamului de Andrei Șaguna „mare semănător ortodox”. În acest Sibiu a spus Avram Iancu comitetului sibiian Feröinand: „Voi rămâni aici, eu plec în munți să fac revoluție”. Tot pe teren cultural în Sibiu ia ființă unul dintre cele mai vechi ziare „Telegraful Român” 1853, care apare și astăzi, mai târziu Tribuna, Revista Transilvaniei, Tribuna Literară și ziarele „Foia Poporului” și „Lumina Satelor” toate apărând și astăzi.

TRIBUNA

Dintre toate aceste reviste și ziare, la „Tribuna”, în redacția căreia se formează un cenacul literar, se discută toate problemele vitale ale culturii naționale. În redacția Tribunei, se întâlnesc Gh. Barițiu creatorul presei din Ardeal, Ioan Slavici, dr. Barcianu, Dim. Comșa, Albini, Betchnitz, N. Cristea, Eugen Brote, Nerva Hodoș, Sim. Popescu cărora li se alătură Gh. Coșbuc și mai târziu I. Rusu Șirlianu și învățătorul Gh. Bogdan Duică. În paginile Tribunei se țese toată spiritualitatea unei conștiințe românești. „Redacția tribunei era ea însăși o aleasă școală a vicțiilor politice și culturale, un loc de întâlnire a unor distinse spirite, iar cântecul lui Gh. Coșbuc răsună șăgalnic, spirten, glumet, adeseori ca o ostentativă ironie față de privescerea cenușie în care se desfășura, sădind între ruine de cetate și puști de muzeu — iarbă de poiene, răspândind freamăt de păduri românești, făcând să treacă pe străzile tăcute și măhnite ale orașului, pas zglobiu de țărăncuțe și mers apăsător de flăcău”.

FANTANA NEAMȚULUI

O poveste interesantă și care merită toată atențiunea, e legată de fântâna lui Falkenheim, care mult timp a stat ca o pată pe conștiința românilor Sibiieni. Mareșatul Falkenheim, când a intrat cu trupele de bavarezi în Sibiu, a dat ordin să se construiască în (Grosse Ring) piața mare o fântână arteziană. Lucrul se execută imediat, aceasta a fost împodobită cu ghirlandă de fier artistic lucrată, iar sus peste cercurile de fier ale fântânei mareșalului așează o barză care ținea în gură un șarpe. Barza simboliza armatele germane, șarpele gâtuul de barză, ar fi Românii. Războiul s'a terminat, monumentul neamțului a rămas și pe mai departe fără ca să amăgească pe cineva, cu toate că era o sfidare la adresa Românilor. Acțiunea nu se sinchiesc, autoritățile municipale cari până eri erau neamuri de ale lui Falkenheim nu au luat nici o măsură. Ori ce manifestare contra acestei fântâni era zădărnicită, ba a fost la Sibiu și un congres studențesc și toată suflarea românească se aștepta ca studenții să spele rușinea de pe obrazul Românismului Sibiian, dar totul a fost o iluzie.

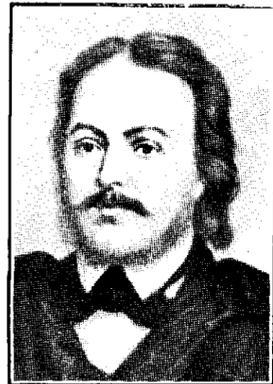
Adevărat examen de conștiință românească au dat elevii liceului Gh. Lazăr cărora aducându-li-se la cunoștință simbolul monumentului din piața Regele Ferdinand s'au hotărât să-l înlăture. Zis și făcut. Vre-o șapte elevi din clasele V—VI într'o Sămbătă noaptea s'au luptat cu orgoliul german bine ținut în fiară după o muncă de aproape o oră. Elevii în frunte cu studentul Bratu petuncea în clasa a V de liceu au trântit barza la pământ și au luat șarpele.

A doua zi dimineața piața era o mare de capete, nemții își plângeau opera în genunchiată iar conștiința românească triumfa cu excepția unui profesor dela liceul „Gh. Lazăr” care în cuvântarea dela 1 Dec. plângea alături de sași ni-

micirea simbolului ingenios. Dar Nemții nu se dau bătăți „de altfel așa sunt ei; nu trec 3 zile și barza domină iar piața, însă îi lipsea ceva, șarpele. Nu trece mult și tot aceiași elevi cărora li se adaugă un împunător număr de români și sub privirile foarte blânde ale poliștilor, aruncă barza a doua oară la pământ distrugând-o completamente.

SIBIUL, CETATE A ZIDURILOR GRĂITOARE

Istoria unei provincii izvorește din chiliile vladicilor de odinioară. Cultura și naționalismul faptei Ardelenice se scriu astăzi sub bolta catedralei ortodoxe și în palatul metropolitan unde

Gheorghe Lazăr

Marele Erar I. P. S. Nicolae Mitropolitul Ardealului în bogata sa bibliotecă, vast șantier al culturii, diriguiește cu puterea spiritualității Sfinției Sale toată credința Ardealului românesc. De asemenea nu trebuie uitată nici Academia Teologică, această școală înființată de Marele Andrei Șaguna, care a ajuns astăzi prin grija părintească și completa activitate a Înaltului Prelat Nicolae să fie întâi dintre toate.

Spiritualitatea în Sibiu mai este servită și de Asoc. Astra, despărțământul local condusă de eminentul Dr. Preda. Aici se află și centrala Aștrei, cu o bibliotecă ce numără 60 mii de volume, cu o minunată și bogată colecție de artă populară, precum și stampe și tablouri ale unor apreciați pictori din trecut și de astăzi, dintre cari se remarcă întreaga operă valoroasă a regretatului pictor ardelen Octavian Smilgelschi, pictorul catedralei ortodoxe din Sibiu și a metropiei catolice din Blaj. Ceiace mai dă acestui muzeu o mare valoare documentară sunt: Ușa dela casa lui Horia, eroul Ardealului, fluierul cu care a cântat durerea unui neam Avram Iancu, se mai găsește ceasul luptătorului Ardelen Axente Sever precum și steagurile Regimentelor românești de pe vechia graniță. Nu pot încheia acest reportaj fără să amintesc de muzeul Bruckenthal unul dintre cele mai mari muzee din sud estul Europei, care posedă bogate colecții de artă. În acest muzeu se găsește o galerie de 1300 tablouri în special ale școlii Italiene și flamande. Găsim opere din I. Van Eyk, H. Memling, Tizian, Teues, J. de Ribera, Rafael (copie), Vonverzmann, Breughel, I. Van, Bilerri, L. Lotta, Gilis d'Handecăeter și alții.

Deasemenea și școala germană din secolul al XVI-lea și XVII-lea este bine reprezentată precum și o colecție de tablouri ale pictorilor sași din Ardeal. Tot în acest muzeu găsim o colecție de obiecte arheologice aproape toate din Ardeal și colecția numismatică care prezintă o valoare deosebită. Biblioteca muzeului numără 120.000 de volume, între cari sunt 500 incunabile. În orașul zidurilor grăitoare se găsește muzeul de științe naturale al Reuniunii Ardelenice care a fost întemeiat în anul 1848 conținând bogate colecții zoologice paleontologice și mineralogice din Ardeal și restul țării precum și o colecție etnografică și exotica deasemenea mai găsim o colecție de costume, unele de casă și mobile țărănești și ceramică veche.

SIBIUL ACTUAL

Sibiu actual e încadrat complet în spiritualitatea contemporană a neamului, trecutul i-l povestesc doar zidurile, iar prezentul și viitorul i-l dălinesc în conștiința neamului cultura și fapta românească din Sibiu. Cultura provincială sau mai bine zis „Localismul creator”, cum l-au numit unii aduce un aport considerabil culturii și creației naționale. Dealteț orașul Sibiu cu ale lui focuri spirituale se leagă pentru todeauna de adâncimea gândirii românești. Din orașul acesta a pornit în colind poeziile lui Octavian Goga „duhovnicul nației”.

Nu trebuie să uităm contribuția cercului francez în acest oraș cu atâtea urme germane. Dar Sibiu e și mai complex între zidurile părăsite unde svănește o viață multiplă. Acest oraș a dat valori mari scrisului românesc, contribuția lui la cultura acestui popor este imensă și nu poate fi desbătută în cadrul unui reportaj.

Turnul

al IV-lea se numește Sibiu „Cetate apărătoare a întregii creștinătăți”.

Sași „popor uitat de istorie pe pământul Ardealului”, au reușit să facă din Hermanstadt un însemnat centru cultural, comercial, militar și administrativ păstrându-se specificul stilului saxon; nurile inginerului italian Visconti, străzi înguste și case în stil gotic. Tot ce a putut produce mai frumos arhitectura saxonă în Ardeal, se observă foarte bine în Sibiu. Sibiu devine acum o veritabilă cetate medievală care întrece aproape și pe cele din occident, având 42 turnuri de supraveghere, 4 bastioane și două platforme de apărare, încât invazia tătarască e oprită în mai multe rânduri, fapt ce determină pe Papa Eugen

INELUL LUI ION NECULCE

(Urmare din pag. 1-a)

Fiecare sat așteaptă cu viața lui deosebită și cu tot felul de daruri, unele din trecut, altele din zilele noastre, și dintre care atâtea se pierd pentru că n'a fost nimeni să le descopere la timp, iar păstrătorii lor se duc. Uneori aceste daruri nici nu le mai au, pentru noi și pentru viitorime, oamenii în viață, ci se găsesc adăpostite sub vreo piatră de mormânt. Cercetătorii n'ar avea decât să se miște, pentru ca ele să iasă în vechia strălucire la iveală.

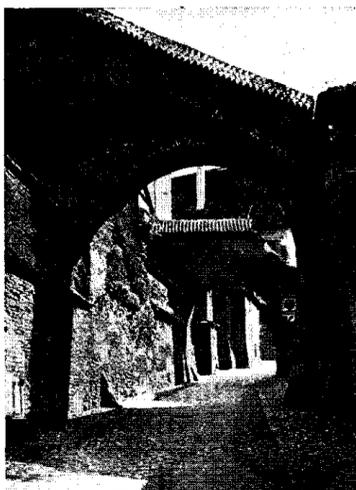
Ce-ar fi făcut, de pildă, o echipă studențească din satul Prigoreni, de pe valea Bahluețului, unde am poposit zilele trecute între două drumuri prin locuri pe unde Fundația Culturală Principele Carol lucrează? Târgu Frumos e aproape, Cotnariii la o fugă de cal, amintirile dela Ștefan cel Mare sau de la copiii lui, Petru Rareș și alții, la toate zărilor, în chip de clopotnițe, sau în pașii noștri, în chip de urme și de vorbe aduse din om în om, ca niște lumini sau ca niște ulcioare de apă, din care să ne potolim setea noastră de cunoaștere a înaintașilor și a faptelor lor. Proprietarii de inimă au ridicat pe-acolo biserică și școli, case parohiale, conace albe în verdeață, cum e în satul de lângă Prigoreni, Răsboeni, făcut de reforma agrară din coloniști de pe la Neamțu și Baia și aducând până și în nume amintirea celei mai mari bălăii a marelui Ștefan. De-aici se poate vedea că trecutul, când e vrednic, poate să fie mai viu decât timpul de astăzi și să dea naștere mereu la nouă viață. Biserica e zugrăvită în frescă, adică în tencuiala proaspătă, în care domnește verdele și auriul, de fratele lui George Enescu, marele compozitor, meșter și el cu pensula și culorile cum e cesticălat cu vioara și notele muzicale. Mă urc în turnul clopotelor, de unde să văd prin ceața de toamnă toate văile și dealurile dimprejur. Insoțitorul meu mi-arată la una din ferestre, o bisericuță sub noi, roșie încât pare de jărătic, în care suflă și pe care îl ține aprins, vântul. Dacă ar sta vântul, toată clădirea parcă ar trebui să se surpe și ceața s'o acopere. Este pe un tâpșan, deasupra unei scufundături, care a fost pe vremuri plină de apă și de pești, iazul Hangului. Spun bătrânii că la 1877 Rușii se mai plimbau pe el cu lunțile. Pentru acca bisericuță venisem.

Jos, la intrarea bisericii unde ne-am închinat, pictorul a zugrăvit, deoparte, după tipic, pe Pavel cu Sabia și pe Petru cu Cheile, dar de cealaltă parte, ca o mirare, pe Constantin Brâncoveanu, domnul muntean mucenic pentru credință. Vremea lui învie deodată, vremea aceea învălmășită de la 1700. Aici în Moldova domneau Cantemireștii, rude prin femei, dar marii lui dușmani. În bisericuța roșie văzută din clopotniță, ar fi mormântul vestitului cronicar, Ion Neculce, care a trăit tot pe atunci. Iată iară cum toate se leagă și cum locurile poruncesc parcă ele singure la ce bărbați, care le-au cinstit, să ne gândim. Se închiagă parcă în jurul nostru curțile din acele zile, curtea munteană și curtea moldoveană, cu voevozii și boerii lor. Intre ei ne privește, cu condeul în mână, scriitorul celei mai frumoase cronici, pe care o avem, Vornicul de țară de sus și omul de încredere al lui Dimitrie Cantemir, istoric și el, Ion Neculce.

Cronica lui a gândit-o și a scris-o aici, plimbându-se prin aceste locuri sau privind pe ferestre aceeași vale prin care urcăm noi, spre ruinele caselor lui. Acelaș drum l-au făcut boerii, prietenii cu el, și însuș domnul țării, Grigore Ghica, în 1733. Când s'a sfârșit, a fost îngropat în tinda bisericii de lemn de-altături și a stat neștiut, până mai anii trecuți, când la o săpătură au ieșit la iveală oase de om și un inel de aur. Inelul avea în toarta de pecețe numele scris cu slove chirilice al vestitului cronicar. Era ca un strigăt din fundul anilor, pe care toți câți îl iubim, pe el și scrisul lui, l-am auzit și am alergat. De aceea am alergat și eu și vorbesc pe-aici cu țărâni cari l-au găsit și sunt parcă mai mândri de el, decât noi. Când a fost vorba ca osemintele lui Neculce să fie luate din acest loc pustiu și așezate în biserica frumoasă de zid din Răsboeni, ei s'au împotrivit. Voiau să-și păstreze boerul pe a cărui moșie trăiau, cum le trăiseră moșii și părinții. Oasele lor să-l păzească, îngropate lângă casele lui.

Asemenea și alte daruri ne hărăzesc satele noastre. Ca să le aflăm, ele nu ne cer decât să ne oprim și să le cercetăm cu iubire. Țara e tare și ni-e dragă, prin toată această viață, care ne împresoară și ne așteaptă.

EMANOIL BUCUTA

La zidul cetății

cartea dela 1544, dar cu toate că nu era a legii noastre, totuși cu această dată se începe o regenerare a spiritualității ardelenice. Mișcarea culturală săsească datoroeste mult unor Jickeli, Egon Hajek, Sigerius sau unui mare filozof ca Eric Reisner, al cărui cap serios a ridicat pe înalte culmi cultura săsească, sau pe literatul Wittvosch cel mai mare romancier sas din Ardeal, membru al Academiei din Berlin și laureat a numeroase premii germane. Dar nu putem trece cu orgoliul german bine ținut în fiară după o muncă de aproape o oră. Elevii în frunte cu studentul Bratu petuncea în clasa a V de liceu au trântit barza la pământ și au luat șarpele.

A doua zi dimineața piața era o mare de capete, nemții își plângeau opera în genunchiată iar conștiința românească triumfa cu excepția unui profesor dela liceul „Gh. Lazăr” care în cuvântarea dela 1 Dec. plângea alături de sași ni-

În acele vremuri o luptă mare se dispută între Români și Sași, primii fiind oprii de a avea biserică și școală națională în orașul lui Hermann, de aci și dese peregrinări ale fețelor bisericii